

KIVONAT

AZ 1834-BEN MEGJELENT

RÖZSNYÓ

EGYHÁZI TÖREDÉKEKBŐL

HOLLÓK IMRE TANÁR

NYOMAIN.

ESZTERGOMBAN

NYOMATOTT HORÁK EGYEDNÉL.

1865.

AMA JÓTÉKONY BEFOLYÁSRÓL, MELLYEL A RÓMAI PÁPÁK A MAGYAR NEMZET IRÁNT VISELTETTEK.

I. SZAKASZ.

**Az árpádvérből származott fejedelmek s királyok alatt
nagyon sok jót tettek a római pápák a magyar
nemzettel.**

Még idegen isteneknek tömjéneztek Hunnia fiai, s vakmerő hadi vállalataikkal a távol-lakókra is reszkető félelmet szórtak; amidőn a gondos római pápák atyai figyelmöket máris oda fordíták: hogy eme győzedelmes nemzet igaz hitre térítettvén, a polgárisodásnak adassék át; s a szelid erkölcs és józan műveltség behozatalával hazánk gyermekei a földi boldogságnak is magasabb fokára emeltessenek. Így:

VI. Benedek r. p. Piligrin által arról értesítettvén, hogy Ázsiának nem régtől Pannoniában megtelepedett ivadékai a kereszténység föl vételére nagyon hajlandók; hogy a megtérés munkája elősegíttessék, s a nemzet ohaja minél könnyebben megvalósuljon, úgy intézkedett, hogy annak felső része a salisburgi, az alsó a leureaci egyházi hatósághoz csatoltassék ¹⁾

¹⁾ A r. pápák ezen üdvös gondot még ama törzsrokonokra is kiterjesztették, kik dicső elődeink kiköltözése után Ázsiában hátramaradtak. — Így IV. Incze (Ad Ungaros Maioris Ungariae in sinum Ecclesiae revocandos.) sz. Domonkos fiait küldötte el. — Raynold An. Eccl. T. XIII.

A római pápáknak nemzetünk iránti emez atyai gondoskodása még jelentékenyebb kifejezést nyert azután, miután megvetvén őseink a pogány áldozásokat, mindannyia Jézus igája alá simult. — Legyen első példányul felhozva II. Sylvester pápa, ki sz. István első koronás fejedelmünket, a hozzá menesztett követség és Asztrik szónoklata következtében, és a sz. királyban nemzetünket is országunk ama koronájára méltatta, melyről hazánk egykori nádora Garay Miklós azt szokta mondani: Hogy e szent koronával megkoronázott fejedelmet nagy vétek megsérteni.¹⁾ Innen van, mikép nemzetünk eme diszes palladiumához mindekkoráig kiváló tisztelettel ragaszkodott. Ezt e helyütt már csak azért is czélszerűnek látom fölemlíteni: hogy a római udvarnak nemzetünk iránti jótékony vonzalma, és irántunk kiálló szivessége mindenki által annál jobban megértessék.

Hogy II. Sylvester r. p. első királyunknak koronát küldött, arról a külföldi írók is, országunk végzései is határozottan tanúskodtak. Hartvik püspök, ki Kálmán alatt élt, és az ő parancsára írta meg sz. István életét, e történeti tényt így említi:²⁾

„Az időtájt — amikor t. i. Asztrik kalocsai érsek Romába küldetett — Micislaus lengyel herczeg is követeket küldött Romába oly végből, hogy a pápától apostoli áldást és királyi koronát nyerjen. A pápa ráállott kérésére, és már készen volt ama művészi korona, melyet neki áldásával együtt megküldeni akart; de mert jól tudta az Ur, kik legyenek övéi, valamint az apostolok által kért két személy közül is

ad an. 1253. Nro 48. — Nemkülönben XXII. János p. — (Buday Esaiás hibásan említi XII.) amaz ázsiai törzsrokonokhoz, kik közt akkorban bizonyos királyi vérből származott Jeretany jeleskedett Genjiskalch Tamás püspököt küldötte megtérítésre. (Cod. Dipl. T. VIII. Vol. XI. p. 368.) Végül a XV. században. IV. Jenő — Eugenius — pápa némely jámbor honfiakat rendelt oda, hogy szeretett testvéreinket Krisztus aklába vezessék (Kaprinay Supl. Hung. Dipl. 558. lap.

¹⁾ Sz. Iványi Misc. Dec. II. P. I. Dis. IV. §. 6

²⁾ Chartuit. in vita S. Steph. v. Script. rer. Hung. T. I. p. 417.

Mátyást választotta, úgy itt is a már kész koronával sz. Istvánt akarta földiszíttetni, azt t. i. kit utóbb mennyei koronával is megdicsőített. Ugyanis amaz éjen, mely a lengyel herczegnek szánt korona átadási napját megelőzte, a pápának az Ur angyala megjelenvén, így szólt: „Tudd meg, holnap egy órákor hozzád egy idegen nemzetnek követei jönnek, hogy tőled királyi koronát és áldást kérjenek fejedelmök számára: annakokáért az elkészült koronát minden késedelem nélkül azoknak add át, hogy azt uroknak vihessék. Semmit ne kételkedjél abban, hogy ő arra és a királyi méltóságra méltó. A kijelölt nap ugyanazon órájában, melyet az angyal előre megmondott vala a pápa előtt Asztrik püspök megjelenvén, és a reá bízott dolgot okosan végezvén, mihelyt a sz. fejedelmnek kegyes cselekedeteit elsorolta: az apostoli sz. szék-től királyi koronát kért, és bebizonyítá, mikép az ő fejedelme, ki Isten segélyével sok népet meghódoltatott, és a ker. vállásra sok hitelent megtérített, a nevezett megtisztelésre és méltóságra csakugyan érdemes.“ —

Sz. koronánk származatáról régi irónk szavai ezek.

Hogy hazai irónk nemzetünk koronájáról mindig így éreztek, mindig így szóltak, álljanak tényül e következő adatok: Thuróczy János sz. Jakab hava 27-én 1440-ik évben végrehajtott I. Ulászló rendkívüli koronáztatását leirván, ezt bocsájtja előre: ¹⁾ Miután a visegrádi vár lengyel László birtokába esett volna, a sz. korona őrizetére rendelt hely fölnyittatott stb. — Nem különben I. Károl Felséges királyunk Lippán 1315-ben kiadott pöcsétes levelében azt vallja: ²⁾ Hogy miután a valódi nemzeti korona kezéhez került volna, ugyanazon szent koronával Tamás csztergomi érsek által ujólag megkoronáztatott. Már ezek s több mások szentnek nem nevezhettek azért, mintha magában a koronának anyagában valamely különös szentség lett volna elrejtve; mivel a szentség erkölcsi lények tökélye, és a szabad akaratnak minden jó-

¹⁾ Chron. P. IV. C. XXXI.

²⁾ Ign. Battyán. Eccl. R. Hung. T. I. lap 454.

rai meghatározása, miket érzék nélküli dolgok magokban nem foglalhatnak. Szentnek neveztetett tehát nemzetünk szent koronája azért, mert tudvalevő dolog volt annak szent helyről u. m. a romai pápától küldetése, eredete. Innen van az is: hogy ama nagy tiszteletet és hódolatot, melylyel nemzetünk ama sz. erekléhez mindenkoron viseltetett, már Révay Péter is ¹⁾ ama hiedelemből származtatta, hogy az isteni ihletésből, első királyunknak sz. Istvánnak angyal intésére küldetett.

A szóban levő tárgyban az eddig előszámláltakkal kezdet fognak a korábbi hazai írók is. Hogy minden részrehajlás eltávolítása végett Pray, Katona, Palma stb. történetbuvárinkat elhallgassam, szóljon mindannyi helyett Heltay Gáspár, ki mint előbb nyakas protestans utóbb pedig unitariusz ily vallomást tön: ²⁾ És az Asztrik orator elhozá a pápának ajándékát, és megmutatá neki a királyi koronát és a szép keresztet t. i. a királynak. Eme vallomást mondával mérsékeli Benzur ismert munkájában, ³⁾ „Azt mondák, hogy István első király a királyi czimét a koronával együtt II. Sylvester pápától Krisztus születése után 1000-ik esztendőben kapta volna; s ezt a legendákból s hagyományból erősítették.“ Veszprémy István és Décsi Samuel határozottabban nyilatkoztak, mondván: hogy II. Sylvester pápa I. királyunknak koronát küldött; hanem az Péter alatt III. Henrik meghagyásából visszaküldetett Romába. A másik pedig ilyenekre fakad: ⁴⁾ Bárki bárhogy csürje csavarja a dolgot, misem bizonyosabb annál, mint, hogy II. Sylvester pápa sz. Istvánnak egy arany koronát küldött.

Miket főnebb említünk, nemcsak hazai de külföldi történészek is bizonyítják, sőt törvényeink is tanúsítják; s így magával a történelemmel szállna pörbe, ki azok valóságát

¹⁾ De S. Corona R. H. etc. lap 52.

²⁾ In adversariis Haneri 205. lap jegyzet u. o.

³⁾ Hungaria semper lib. edit. Vienn. 13. lap.

⁴⁾ A magy. sz. koronának stb. §. 62. 95. lap.

kétségbe vonná. Még Keresztury József néhai egyetemi tanár véleményét igtatom ide, ki a koronáról vitatott tanában mondja: ¹⁾ Hogy annak Romából történt küldetésének emléket Pápa mezőváros mais föntartja, hol sz. István Asztrik küldöttjének Romából visszaérkezte után, midőn a szent koronát megpillantá, e szókat ejté ki: „Íme a pápa nekünk koronát küldött.“ Említett szerző a mondott szókat hagyományból nyeré, Babics Keresztély után pedig a sz. Ferencz rend viszontagságainak rajzaiban olvasható is.

Mindez a koronát pápai nagybecsű adománynak bizonyítja, s ezen állításhoz annál buzgóbban ragaszkodom, minél bizonyosabb, hogy róla koronás fejedelmeink is hasonló értelemben nyilatkoztak.

Egyebek közt II. Endre a római udvar követéhez Prenestini Jákóhoz írt levelében ezeket említi: ²⁾ „Ezen király alatt u. m. sz. Istvánt a magyar nemzetnek első királyát értjük, ki nem akart tulajdon hatalma által királyságra emeltetni; és így nem akárkítől, hanem Jézus Krisztusnak helytartójától és Istenben boldogult sz. Péternek törvényes utódától a pápának tett isteni kinyilatkoztatás nyomán vette föl a koronát.“ — Ilyesmit ismételt IV. vagy más néven Kún László királyunk is, midőn III. Miklós pápának, kitől méltóságához nem illett magaviselete miatt megdorgáltatott, engesztelő iratában ily vallomást tőn: ³⁾ „Bevalljuk u. m. kötelességünk szerint, hogy nagyatyánk sz. István az Anyaszentegyháztól vette legyen emez isteni hivatalnak kezdetét; — nem is magától sem nem másától, hanem ugyanazon római szentegyháztól mint minden jónak anyjától és tanítójától isteni kinyilatkoztatás — jelenítés — következtében nyerte a királyi koronát.“ — Ugyanígy cselekvék tetteleg is utóbbi időben a nemzetünk előtt mindig feledhetlen emlékü M. Theresia uralkodónk is, ki zajesdai b. Patachich Ádám kalocsai érseknek kérelmére meg-

¹⁾ Comp. Hist. Un. P. XI, T. I. 557. l.

²⁾ Raynaldy Ann. Eccl. ad An. 1233. nr. 51.

³⁾ U. o. annál ad An. 1279. Nr. 31.

engedé, hogy a kalocsai káptalanbeli urak mellét tholossai aranykereszt ékesitse, melynek egyik lapján Asztrik kalocsai első érsek képe amaz állásban szemlélhető, melyben ő sz. István királynak a koronát átadá, eme fölirattal: *Allatae S. Coronae memoria stb.*¹⁾

Mit állításom érdekében a hazai írókból bebizonyítottam, arról több külföldi író is tanuskodik. Dethmár szent István királyunk idejében élt merzeburgi püspöknél magyar szavakban ezek olvashatók: Otto cs. kegyelméből és kérésére koronát és áldást nyert Wajk a bajor herczeg veje, ki birodalmában néhány püspöki széket állított. Mely szavakból nevezett czélunkra a következőket vonhatjuk ki: sz. István attól nyert koronát kitől áldást, minthogy pedig áldást osztani a pápák köréhez tartozott, és tartozik némüleg mais, következik: hogy Dethmár jegyzéke szerint is sz. István a római pápától kapott koronát.

Ily értelemben nyilatkozik Aeneas Sylvius is, ki a XV. században mint pápai követ III. Frigyes császár udvaránál levén, közelebbről szemlélvén meg hazánk ügyeit is, V. László királyunk fölkenettetése alkalmával így szól:²⁾ „Kis-V. László királylyá kenetvén, Dénes esztergomi érsek által fejére tétetett ama korona, melyet a magyarok sz. István király koronájának és szentnek lenni vélnek.“ — Világosabban érinti ezt egy XII. századbéli író Gallus Márton: Az időben — mond — Magyarországból követek jöttek Rómába, kérvén, hogy urok királyi koronával ékesítsék föl; és midőn következő napon a már kész koronát a lengyel követeknek szándékozott a pápa átadni, ime az azt megelőző éjen Isten angyala Leo — mond — II. Sylvester pápának álmában megjelent, és azt István herczegnek parancsolta adatni.“ —

Ki nem látja ezen idézetben majdnem szóról szóra Chartuitiusunkat? Ezzel egy értelemben nyilatkozott a XV. században Calimachus Fülöp leirván I. Ulászló

¹⁾ Kath. Steph. P. II. 854. I.

²⁾ Ep. 87.

királyunk koronáztatását: „Emlékezetben hagyatott — mond¹⁾ — hogy mihelyt a magyar birodalom ország nevet nyert, a római pápa sz. István I. királynak Isten sugalmából azonnal sz. koronát és a királyok beigtatására szentelt öltözeteket küldött, melyek azután különös őrizet alatt tartattak a reá következő és boldog országlással uralkodó királyok koronázására.“

Végére nézzünk szét az országos törvényes intézkedéseken is.

Verböczy István ²⁾ I. László vagyis I. Ulászló királyunk adományleveléről azt írja: „László királynak minden adományozásai — minthogy nem az igaz vagyis országunk szent koronájával, hanem szent István király feje erekljének diszével koronáztatott meg — bárki részére adatnak legyen, semmisnek nyilvánítottak. Hogy hármaskönyvből több hason értelmű czikket ne halmozzunk össze, csak ama törvényekre utalunk, melyek a kérdéses nemzeti zálogunk hű megőrzésére külön időszakokban országgyűléseink által hozattak: ilyenek 1608. 16. — 1622. 4. — 1625. 26. — 1635. 87. — 1655 45. — 1715. 38. — Mindezekben a korona „sacra Regni Corona“ az ország szent koronájának nyilvánittatik; ugyanczen dicső melléknév találtatik amaz esküformában is, melyet annak őrizetére kiválasztott zászlósaink a fejedelmi szék számolyánál letenni szoktak.

Midezekből világos: hogy a koronát első királyunknak csakugyan a római pápa küldte; már aztán nemzetünk ama dús kincse, mely a budai várban őriztetik: a II. Sylvester pápa által küldött sz. korona-e? annak megfejtése nem célmhez tartozik.

Az eddig vitatott pápai ajándokkal szoros egybefüggésben van a királyi méltóság is, melynek valósítását ugyanazon II. Sylvester pápától sz. István kérte is, meg is nyerte: mely tétével a mindenkorra hálát érdemlett pápa nemzetünk

¹⁾ Reg. Hung. Script. T. I. 63. lap.

²⁾ Trip. P. II. T. IV. §. 34.

íránt csak kiváló atyai hajlamát tanúsítá. Vizsgáljuk meg kissé miként történt ez?

Látván sz. István, mikép a keresztény hitnek fölvétele által a hatalma alá rendelt nép erkölcsi ereje szemlato mást gyarapodik, s ha a szükség kívánná, a szomszéd királyokkal versenyt futhat; ennél fogva saját népei de a külföldieknél is magának nagyobb tekintélyt óhajtván szerezni: királyi méltóságról kezdett gondolkozni; ennek sikerítésére az akkori korszellem nyomán csak két ut vala nyitva. Divatban volt t. i. azon időben koronát és a királyi címek megerősítését császároktól vagy a római pápától kérni; azonban mert tapasztalásból tudták, hogy azok, kik ez ügyben császárokhoz folyamodtak ugyanazok nemzeti függetlenségök rovására kegyuraiknak hűbéreseivé lőnek; ennek elmellőzésére dicsőült fejedelmünk látván, mikép a szabad nép mennyire irtózik a függés békóitól, önkénnyel határozá el magában: ¹⁾ hogy a fölvett s nemzete által is elismert királyi méltóságot a római pápa megerősítésével biztosítandja, bizonyos levén arról, hogy a római pápától megerősített királyok mint a keresztény közös anyaszentegyháznak engedelmes fiai a római pápától csak a lelki dolgokban függnék. Rómába érkezvén tehát a nemzet küldöttsége, és rábizott tisztben serényen eljárván, II. Sylvestér r. p. örömezzelmek közt hallgatta ki őt, és ellátván azt egy apostoli áldást magában foglaló levéllel, koronával és kereszttel Vertag Benedekkel u. m. a sz. szék részéről leendő követtel egyetemben hazájába visszabocsátá; koronás fejedelmünk ez időtől nyerték apostoli király czimöket; mert róla a már annyiszor nevezett dicső emlékű római pápa így szólott: Én apostoli férfiú vagyok, de Krisztus apostolának ő mondatik méltán, ki Krisztus aklába ily nagy népet szállíttatott. Egyébiránt erről majd a III. szakaszban leendő tüzetesebben szó.

Nevezett tényt sem sz. István könnyelműségének sem a római pápa büszkeségének nem tulajdoníthatjuk; mert

¹⁾ Pálma Not. R. H. P. I. 197. l.

mindkét fél a divatozó korszellem nyomán indult meg. S ha a történelmet regegyűjteménynek nem tekintjük, igen jól tudjuk, hogy már a VIII. század elején a római pápák tekintélye a keresztény európai hatalmasságoknál nőttön nőtt. Így 752-ben Zacharias római pápa jóváhagyásával Pinus — brevis — sz. Bonifác által frankok királyává kenetett. ¹⁾ Maga III. Leo pápa N. Károlt 800-ik évben saját kezeivel kente föl fényesen napnyugoti császárrá. De mit keresünk ily messze távolban példákat? Előttünk Boleslaw lengyel herceg, kinck követei ép a kérdéses időben jelentek meg II. Sylvester pápánál, s pedig ugyanazon érdeken, melyben a magyar küldöttség kérelmezett; tehát egyszerre két hatalmas nemzet küldöttsége esett koronáért a római pápánál: s így hogy ez mégis inkább nemzetünkhez hajlott, s a vele vetélkedő népek eléje vonta, az csak onnan van, mert a magyar nemzetet többre becsülte, és kegyes ajándéka által azt magának méginkább megakarta nyerni: hogy egy nemes nemzetnek el nem avulható emlékében fönmaradjon. Ugyanez igazságot vallotta be Szarka is a sópronyi ag. val. követők tanodájának igazgatója, ²⁾ ki egyebek közt bevallja: hogy első fejedelmünk a római pápának közbenjárásával jutott kir. méltóságra. Ha hitsorsosa Schvarcz Godefried hasonló meggyőződésre jutandott, ama mérges nyilak, melyeket a római sz. szék ellen oly gyakorta szórt, tompákká váltak volna: mi be is következik vala, ha a római pápának nemzetünkkel annyiszor éreztett jótéteményei eszébe jutnak vala. Egyébiránt ezekről azonnal szólandunk.

Sz. István elhunytával Aba Samu dorbézolása s Péter királyaink III. Henrik császárhozi marczone szítása hazánk előbbi boldog állapotát oly váratlan zavarba dönté: hogy még I. Endre is uralkodása kezdetén terhes akadályokkal lön kénytelen küzdeni; kivált miután Vatha amaz elavult szittya szokások vérengző védője pártos lobogóját föl emelte.

¹⁾ Abb. Condill. T. I. 120. lap.

²⁾ Conj. 50. lap.

Az eltévedt honfiak által megingatott király még nagyobb zavarba jött akkor, midőn az említettük Henrik kegyenczének a királyi méltóságtól megfosztott Péternek sorát szívére vevén, a nemzeten boszut állandó egész haderejével Magyarország ellen sietett; s mert e hadi vállalat a magyar kereszténységnek roppant kárára szolgált: Endre a római sz. székhöz folyamodott, s IX. Leo pápát arra kérte, hogy hathatós közbenjárásával közte s a császár között üdvös békét eszközöljön. Pozsony már ostrom alá volt véve, midőn a mondott nemeslelkű pápa Henrik táborában személyesen megjelent, s a két fejedelem kibékítésére. ¹⁾

Síme a béke csakugyan helyreállt, és a zavargós időket véve tekintetbe, kimondhatlan hasznára is volt az országnak. Aényt Aloldus így említi föl: 1052-ik évben IX. Leo pápa a táborba érkezett, és Endre megkérésére közbenjáró lőn, és békét eszközölt; melynek következtében a császár Endre királyt elismerte, sőt alig született Salamon fiának kisdéd Zsófia nevű leányát is eljegyezte. Vibert ugyanazon korból így tanúskodik: Nevezett békekötés pontjainál fogva a római német birodalom minden Magyarországból ígért adóját elvesztette. — Hermannus Contractus a római pápának eme nemzetünk javára tett lépéseit szintén főlemlíti munkájában. ²⁾

Azonban amely nemzeti függetlenséget IX. Leo pápa fáradozásai Endre és hazánk számára kieszközöltek: Salamon ingatag természeténél fogvást ugyanazt aláásta: ki hogy vesztett kormányát visszanyerje, sógorától IV. Henriktől a szabad nemzethez épen nem illő feltételek alatt segédhadat kért, késznek nyilvánítván magát neki évi adót fizetni, s a haza legerősebb városait átszolgáltatni. Mely szabadságelőnes ígéretből megmeg viharok támadtak, melyek a hazát nem egyszer megingatták. A bilincsek egy szabad nemzet lebékőzésára már gyártattak, s azokat csak a lángeszű Hildebrand VII. Gergely pápa erélyes föllépése lőn ké-

¹⁾ Otto Frising. L. 6. C. 33.

²⁾ Ad. an. 1052.

pes széttépni. Ennek ugyanis hazánk veszélyes helyzete tudomására jutván, a nyugtalan Salamonnak azonnal írt, s megfontolatlan káros lépését kemény szinekkel ecsetelte; mely eljárásában mivel az első királyunk által sz. Péternek és az ő utódainak tett üdvös ígéretekre hivatkozott: S v a r e z és társai arról gyanúsíták a jóakarátú pápát, hogy ő pápai jogával a fejedelmi méltóságot is magára kívánta ruházni. Ki a dolgok folyamát figyelemmel észleli, nem csak ilyeszerű törekedést nem lát a pápai intézkedésben, nemcsak a nemzeti függetlenséget nem fenyegette, sőt ellenkezőleg, hogy mindezt atyaiilag megvédeni törekedett, onnan is világosan látható; mert ha Salamon Geyza vagy sz. Lászlóhoz írt leveleit figyelembe vesszük: azokban sem oly hatalmat el nem árul, mely tettség szerint valamely országnak királyt adhatna, sem sehol évi adóról szó nem fordul elő. Sőt egyik Geyzához intézett levelében e szavak olvashatók: ¹⁾ Hiszszük, miszerint tudva van előtted, hogy Magyarországnak, valamint egyéb nagyobb tekintélyű országnak önálló szabadságában kell maradnia, s nem illik, hogy valamely más ország királyának, hanem csak a r. k. anyaszentegyháznak hatalma — tehát nem uralma — alatt legyen, mely alárendelteit nem úgy tekint mint szolgálait, hanem mint fiait. Más alkalommal pedig így ír hozzá: ²⁾ „Az ország hatalmát az Ur Isten öntetése nyomán te reád tette át; s így, ha az ország megnyerésében Salamonnak volt is valamely joga, attól önmaga fosztá meg magát szentségtelen bitorlása által.“ — Geyza tehát eme vallomás következtében is nem pápa hanem Isten által magasztaltatott föl a királyi székre. Hogy pedig a pápa által hercegnekek czimeztetik, oka annak az, hogy neki akkor királylyá lett megkoronáztatásáról még semmi tudomása nem volt: főhatalmát azonban elismerte és bevallotta, és a magyar nemzet kereszténységét neki ajánlotta.

Bátyja elhunytával sz. László lépven a trónra, őt ugyanazon pápa — VII. Gergel — azonnal királynak is-

¹⁾ Pray Antal. P. I. 72. lap.

²⁾ Ugyanaz u. o. 78. lap.

merte, s tőle nem kívánt egyebet, mint amaz engedelmességet, melylyel az anyaszentegyház feje iránt minden keresztény viseltetni tartozik. Világos ez mint Nehemia s esztergomi érsekhez, mint magához a királyhoz intézett leveléből a többször dicsért pápának.¹⁾ Hogy pedig pápa és király mindvégig jó viszonyban voltak, nyilvánosságos dolog abból: hogy ugyanazon pápa sz. László királyunk kívánatára 1083-ban sz. Istvánt, s annak fiát Imre herezeget és sz. Gellért csanádi püspököt a Szentek sorába igtatta, és számokra az egész keresztény világon a köztiszteletet elrendelte. —²⁾

Mindezeket gondosan megfontolva, a gúnyoló világ bármit kiáltson is VII. Gergel ellenében, minden gyanúsító szó pusztá hang a sivatagban. Ugyanis mit véthetett ő az által, hogy élvén a népek bizalmával a megingatott de jobb érzelmű feleknek segédkezet nyújtott? és ép ama zavargós időben, amidőn a fölzendült Szászok IV. Henrik helyébe Rudolfot, ennek halála után pedig Hermannt emelték császári méltóságra, és amidőn Boleslaw lengyelhon királya száműzve bujdossot! vajjon ily körülményekben a meghányt magyar sorsát fölkarolni vétek volna? Ki mondaná czéltalannak ana négyes szövetséget, mely által a pyrenei havasokon túl fölzúdult nadályok vérszomja eloltatik? vagy vajjon az igaz ügy védője gúnynevet érdemel-e?³⁾ Áldást kell tehát mondanunk VII. Gergel r. p. hamvaira, ki erélyes beavatkozása következtében békét szerzett, a meghasonlott hazát lecsillapította s pedig éppen akkor, midőn minden jog elv és családi kiváltság lábbal tapostatott, a személyszabadság egyes pártok szenvedélyjátéka lön, a visszavonás és polgárháboru fáklyája meggyújtatott, a kinstár pazar kezekben volt, és a zsarló biatorlás egész országot sanyar és pusztítással fenyegette? — — S ha a nevezett pápa mindezen gazt ki nem irtotta is, hathatós befolyásával minden tekintetben csökkentette a bajt, s adott reá irt. Itt mondhatnánk meleg lélekkel mindannyian: adj

¹⁾ Pray P. I. 435- lap.

²⁾ Pálma N. R. H. P. I. 411. lap.

³⁾ 1834-ről van szó.

Uram hazánknak is több L a m e r t i n i t, ki nem rég Guizot francia ügyér ellenében az érdeklött pápának jó hírét nevét férfiasan kivívta!

Sz. L á s z l ó fiának K á l m á n n a k böles kormánylata után csak II. G e y z a halálára zavartatott meg rend és béke a honban. Közösen ismert dolog, mily testvéri háboru tüze lobbant föl országszerte a nemzet legnagyobb kárára. Ennek még el sem hamvadtak üszkei, midőn magvaszakadt III. I s t v á n királyunk után hazánk több nemes családjának házai lángra gyúltak volna: ha III. S á n d o r pápa III. B é l á n a k trónra történt fölemeltetésére segédkezeket nem nyújt mind azáltal, hogy annak koronáztatását rendkívüli uton a kalocsai érsekre bízta, mind azon egyetértés által, melyet ő B é l a nyugtalan fivéreivel és az ezek érdekeit pártolókkal — nemes szándokkal eszközölt.¹⁾ — E helyütt a római pápa különös engedélyével történt rendkívüli koronáztatást pápai érdemnek magasztalván, azért teszem, mert ama hiedelemben vagyok, mikép a magyar igenis jól tudja, mily határozott becsü dolog a törvényes királynak nemzet érdekében megkoronáztatása. E jog szorosan véve a dolgot kiválólág csak az esztergomi érseket illeti, de ennek nem létében vagy egyéb jogos akadályok miatt annak gyakorolhatását szükséges volt a haza egyik érdemesebb püspökére ruházni. Ezt cselekvé említett alkalommal a nevezett pápa is, de minő föltétel alatt, kiviláglik ez III. I n c z e pápa János esztergomi érsekhez irt leveléből. —²⁾ Nevezett tény következtében a visszavonás támadható dühe lecsillapittatott. Használó kérdést osztatott el III. H o n o r i u s pápa is utóbb, midőn fölséges királynénk megkoronázási jogát a veszprémi püspökre ruházta. —³⁾

De térjünk vissza III. B é l a fiaira, kiknek ifjabbika E n d r e határtalan tékozlása és kormányra juthatási vágya fegyvert ragadott, és I m r é t a törvényes királyt ellenséges hadakkal támadta meg. Ennek hallatára III. C o e l e s t i n

¹⁾ Pray Ann. P. I. 192. lap.

²⁾ Cod. Dipl. Georg. Fejér T. II. 1209.

³⁾ De iure coronandi Regin. p. 18. et seq.

pápa — ki 1192. I. László királyunkat a Szentek sorába ig-tatta, a megingatott és megszorult királyon ezáltal segített, hogy megragadván a korszerinti fegyvert, 1197-ben hazánk minden püspökéhez apostoli levelet bocsátott: s átokkal sujtá mind-azokat, kik a fölingerelt Endre hercezet kincs, tanács vagy fegyverrel segítenék. Ugyanezen fegyverhez nyult a már érin-tett III. Incze pápa is ama reménnyel: hogy a németorszá-gi fejedelmek által, kik Palaestina felé indulóban voltak, az utá-latos belvillongásoknak véget vessen; fölkérte t. i. köztük a legtekintélyesebbet Konradot a moguntiai választó fejedel-met, hogy mielőbb magyarhonba siessen, s az egymással meg-nem férhető testvérek között igazságot tegyen. Mi ugyan meg-is lön; de a beteges királynak Imrének legfőbb vágya az le-vén, hogy kised fia László mielőbb megkoronáztassék, ez pedig a pápa jóváhagyása nélkül meg nem történhetvén, elkö-vetett mindent, hogy ügyének a római pápát megnyerje. Meg-történvén pedig ez is, a pápa a főpapsághoz parancsot bocsá-tsátott, hogy a szükséges hódolást kieszközölván, a kised gyermek megkoronáztassék. — ¹⁾

A pápa előleges intézkedése épen nem volt fölösleges. Imre ugyanis 1204-ben meghalálózván, az unoka gyáma Endre azt gondolá, hogy most már mindenben kedve kénye szerint intézkedhetik: a korona és királyné jövedelmeit tehát azonnal magához vonta; mi III. Inczének tudomására jut-ván, őt gyámnoki kötelességének azonnali pontos teljesítésére utalta. Így emlékezett meg az özvegyen maradt Constantiáról is, Endréhez intézett három levelében annak illő ellátását ajánlván, Endrét pedig egyuttal figyelmeztetvén, hogy leendő királya iránt csüggedetlen hűséggel viseltessék. — ²⁾

A mennyei gondviselésnek azonban máskép tetszett. Mi-előtt kised László a királyi kormánypálczá-t megbirta volna, jobb életre szenderült, s utóda lön ama hires lakmá-rozó II. Endre; így igen is nagy szükség lön arra, hogy téves indulatai jó irányzót nyerjenek. A pápák ez ügyben sem

¹⁾ M. orsz. Hist. Hegyi József II. k. 239. 1.

²⁾ Cod. Dipl. T. II.

utósó szerepet játszottak. Névleg mielőtt II. Endrének fia született volna, már a szebb remény fejében is III. Incze pápa az ország rendeit arra kérte és sarkalta, hogy királyok parancsa nyomán a születendő trónörökösnek hűség esküjével kötelezzék le magokat.¹⁾ Midőn pedig Endre fogadalma nyomán harcolni a sz. földre indult, III. Honorius elmenetele előtt őt koronáját és országát sőt fiait és nejét is ótalmába fogadta: kik pedig mindennek daczára az ő távollétében az országban zavargásokra szolgáltatnak alkalmat, azoknak főbbeit a király kérelmére, mihelyt ez visszatért, érdemlett átokkal sújtotta. S ime a hazát fenyegető vészfellegeket hatalmas háritójával így oszlatta szét ismét a római pápa. Ekkor keletkezett ama nagynevű s a magyar nép szabadságát és kiváltságait magában foglaló aranypecsétű királyi oklevél is — 1222. — melynek egyik példányát biztonság kedvéért a római pápa saját levéltárába fogadta. Ugyanott találhatik²⁾ a most érintett király második oklevele is, mely 1231-ben kelt, s mely nem egyéb, mint az előbbinek tolmácsa. Tehát megmeg egy adat, mely csak forró hálára birhatja lelkedet a r. sz. szék iránt.

Ime azonban a pápai böles intézkedés nyomán alig derült ki a magyar borus ég, megmeg csakhamar új föllegek tornyosultak össze, melyeket előidéztek ama haszonvadászó új jövények, kik királyi s egyházi jószágokat bérbevevén, a föld népének zsirját kiszitták. A baj enyhítésére IX. Gergel pápa nyult erélyes rendszabályokhoz³⁾ melyek következtében a köznyomor nagyrészt elhárított. Nevezett pápa azáltal is nagy hálára kötelezte a nemzetet, hogy Erzsébetet II. Endre jámbor életű leányát, azután Bánffy Lukácsot a b. e. esztergomi érseket a szentek sorába igtatta;⁴⁾ s hazánk ez időben a lelkészek dolgában nagy hiányokat szenvedvén, annak pótlásáról méltólag gondoskodott és intézkedett.

II. Endre után annak idősb fia IV. Béla uralkodott, kinek irányában IX. Gergel, IV. Incze, IV. Sándor,

¹⁾ Katona Hist. Crit. R. H. T. V. 38. lap.

²⁾ Buday Ezsaias I. köt. 148. lap.

³⁾ Cod. Dipl. Fejér T. IV. Vol. II. p. 241.

⁴⁾ Ann. Eccl. T. III. p. 381. N. 34 és 37.

IV. Orbán, és IV. Kelemen pápák nem egyszer különös hajlamot és feltűnő szivességet tanúsítottak; tanúskodnak arról ama gyakori levelezések, melyeket ők mondott királyunkkal váltottak, s melyeket tudós Fejér György óriási művében a feledékenység porából kiemelt.¹⁾

1241-ben nevezett király uralkodása alatt törtek hazánkba a tatárok, s azt kegyetlenül feldulván, a nemzetet siralmas állapotra juttatták; magának a királynak is földönfutóvá kellvén lenni, hogy a szörnyetegek lánczait kikerülje. Ez iszonyu csapás tudomására jutván IX. Gergel pápának, az ellenségtől üzőbe vett királynak két vigasztaló levelet irt, melyek egyikében ekkép biztatja őt:²⁾ „Mi te néked — (IV. Bélának) és a fönnevezett — Magyarországnak, ily szükség idején segédkezeinket meg nem tagadván, sőt meg sem tagadhatván, foganatos segedelmet, s Isten sugalmából üdvös tanácsokat is adandunk; s midőn személyedet és családodat a mi és a sz. Lélek ótalmába fogadjuk, neked, és mindazoknak, kik a kereszt jelét fölvevén ugyanazon tatárok ellen az érintett országnak védelmére menendenek, azt a kiváltságot engedjük, és azon bucsút nyújtjuk, mely a szentföldért viaskodóknak a közzsínat határozatánál fogva engedtetik.“ — A másikon pedig — miután a főpapokat a király ápolása és védelmezésére figyelmezteté, s főnebbi hozzáintéztet vigasztaló ígérteét fölmelengeté, a pápa készen ajánlá magát II. Frigyes császárt megbékéltetni, s minden csapásával Magyarország ótalmára sietni; de fájdalom a korán bekövetkezett halál miatt eme hasznos ígérteének meg nem felelhetett. Utána IV. Coelestin vevé föl a hármaskoronát, kinek utóda 1243. IV. Incze — Fieschi — lön, ennek érdemei a pogányok által megrongált hazánkban megmegnaggyok. Sejtven ugyanis, hogy általok hazánk ismét meg fog támadtatni, az ellenök vezetendő keresztes had gyűjtésére Bertholdot az aquilei patriarkát szolította föl.³⁾ Négy

¹⁾ Cod. Dipl. T. IV. Vol. I. II. et seq.

²⁾ Cod. Dipl. Fejér T. IV. Vol. I. 218. lap.

³⁾ U. o. 299. lap.

év lefolyta után pedig a közelítő megrohanások hire sürűen terjengvén, a haza érsekeit figyelmeztette, hogy minden véd-állapotba tehető helyeket megerősítsenek. ¹⁾ Sőt a német vezérendet a sz. Jánoslovagokat is hazánk védelmére szólitotta. ²⁾

A tatárok távozta után IV. Béla s Ottokar cseh király közt nem sokára új háború keletkezett, melynek a kérdéses pápa vetett véget, majd az ellenséges felek majd a frisingai püspökhöz intézett leveleivel, hogy a villongások kártekonny eredményét megakadályozza. ³⁾ Nevezett pápának hazánk s irántunk nemesen kiváló vonzalma azon szempontból is méltánylandó és kiemelendő, hogy magyar kath. egyházunk iránt különös tisztelettel viseltetvén Vanchay Istvánt mint esztergomi érseket praenestini székkel megkinálván, a magyar főpapok közt őt méltatta legelsőnek a bibornoki süvegre. Mindez nemes hazánkhoz vonzalmának beszélő jele lévén, lelke érzelmeit akkor tárta föl legkivált, midőn egy különös levelében ily elveket vallott be: Nem teljesítettven az adott ígért föltétele, nincs jog az ígértet sürgetni; a sanyargatottnak nem szabad új sanyaruságot okozni: mely döntő elvek föllállításával honunkat a római birodalomtól az utána ásitozott Rudolf császár ellenére mentnek és függetlennek nyilvánította. Ugyanezt cselekvé IV. Sándor pápa is; ⁴⁾ nyomdokait követte IV. Kelemen, ki tartván a tatárok lehető becsapásától, minden czélszerű visszatörőléstől eleve intézkedett ⁵⁾

IV. Béla után fiára V. Istvánra szállott a korona, ki azt két évig hordván, tíz éves fiának IV. Lászlónak hagyá. Ki mondja meg, mily sorsra jutandott sokat szenvedett hazánk a gyermekkirály alatt sőt utóbb is, ha különösen ránk irányzott atyai gondjukkal nem öröködnék fölöttünk az atyáskodó pápák? u. m. X. Gergely, III. Miklós, II.

¹⁾ U. o. 462—465.

²⁾ Ugyanannál u. o.

³⁾ Cod. Dipl. T. IV. Vol. II. p. 196—198.

⁴⁾ Katona Hist. Crit. R. H. T. VI. 288. lap.

⁵⁾ Cod. Dipl. Fejér T. IV. Vol. III. 299. lap.

Márton, IV. Miklós stb. — Igy X. Gergel a hatalmaskodó Ottokárt meginté: hogy a kötött békének minden pontját szigoruan megtartsa, és a kiskoru király kormánya alatt levő Magyarországot martaléokra vágyó hadaival ne háborgassa. Miután pedig a felnőtt király az erény utjától eltántorodott, III. Miklós és II. Márton pápák mitsem mulasztottak el, hogy javulásra bírják: majd leveleik által figyelmeztetvén a csapongó királyt, majd meg apostoli köveik által több ízben eszébe juttatván jámbor elődeinek — kiknek véréből származott ő is — erényeit és jóságos cselekedeteit. ¹⁾ — A nem egészen romlott lelkű király el is fogadá az atyai tanácsokat és intéseket, vissza is tért elődei becsületösvényére, de utóbb a szilaj ifjuság hevétől megmeg elragadtatván, és a gonosz tanácsok által is elcsábittatván, ismét gyarló utaira tért, és életének virágkorában 1290. az általa kedvelt Kunok által megöletett.

IV. Miklós pápa az ifju király szerencsétlen kimuláról értesülvén, minthogy semmi örököszt maga után nem hagyott, az ebből származható veszélyes állapotát hazánknak szívére vevén, apostoli országa iránt annál nagyobb gondot mutatott, minél bizonyosabbnak látá a kitörhető villongásokat; s minden erejét megfeszíté, hogy sz. István ajánlata nyomán mint édes atya attól minden testi és lelki károkat elhárítson. Azért lépett föl Rudolf császár ellenében is, hogy minden foglaló szándékáról lemondjon.

Azonban mit a pápa szellemi fegyvere kivívni nem birt, azt a magyar nemzet a császár szünetlen törekvéseinek daczára saját diadalmas fegyverével vitte végbe, s III. Endrét, Árpád vérenek utósó férfisarjadékát méltatta a sz. koronára: mely dicső lépésnek ismét a római sz. szék lön eszközlője. Ennek kellő méltatására megmeg II. Endre királyunkra kell visszaemlékeznünk, ki élete vége felé harmadik feleségével Beatrixsal — esthei örgróf leányával Béla fiának minden kérelme daczára is házasságra lépett. Beatrix, midőn királyi férje meghalt, jó reményben volt, s mint

¹⁾ Kollár Hist. Dipl. 182—192, lap.

ilyet IV. Béla tisztes helyen őriztette; ő azonban férfi ruhába öltözvén, visszatért Olaszhonba, s ott szülte meg az úgy nevezett atyja halála után született — posthumus — fiát Istvánt, ki utóbb III. Endrének atyja lőn. Az eltávozott mostoha anyára, s illetőleg öcsésére azonban IV. Bélának semmi gondja sem volt. Illendő ellátásukról tehát IV. Incze pápa atyailag gondoskodván, őket az olasz egyház fölsegelésére járó segédpénzből látta el, s a magyarok legnagyobb örömére a szüzen megovott nemzedékben tartá fön Árpád vérét,¹⁾ kik mint tudjuk III. Endrét Árpád törvényes vérfaját Olaszhonból hívták be Magyarhonba, s az árván maradt királyi trónra fölültették.

Hogy ennek uralkodása alatt a magyar nemzetet IV. Miklós és VIII. Bonifác sarczolták legyen, né melyek Benczur után állítják, azonban ezek megczáfolására legyen elég fölemlíteni azt: hogy ellenök III. Endre mitsem mozdított meg, sőt a magyar hazában levő pápai követ ellen sem hozott föl semmit. Ugyanerről tanuskodik tudós Katona is, ki VIII. Bonifácznak levelét is fölemlíti, melyből bebizonyul: hogy III. Endrének királyságát maga a sz. szék is nemcsak helybenhagyta, hanem ugyanazt megis erősítette.²⁾

Mindezekből látható: hazánk irányában mily jótékony befolyással voltak a római pápák, az Árpád vérből származott királyok érdekében magokra a királyi személyekre, a vallásra és alkotmányra, szóval édes mindnyájunkra. Mi jót tőnek pedig hazánkkal Árpád férfi magvának szakadtával, tanuskodják arról II. szakaszunk.

¹⁾ Palma Heraldicae p. 10. ex Murat.

²⁾ Katona Hist. Critica. T. VI. p. 1217.

II. SZAKASZ.

A római pápák sok jót tettek nemzetünkkel a külön házakból választott királyok alatt is.

III. Endrénék elhunytával Árpád vére sirba szállván, a gyászeseménynek még gyászosabb eredményei lőnek. Ugyanis: némelyek cseh Venczelt ültetvén trónra, benne egy csapodár életű királyt választottak; szerencse, hogy jókor távozott. Majdnem ugyanazok bajor Ottót hozták be utána ugyanakkor: midőn mások Robert Károlyt Maria, V. István leányának nagyreményű unokáját méltatták a királyságra; ezen pártot támogatta a római sz. szék is; névleg VIII. Bonifác és V. Kelemen pápák mindent megmozdítottak a nemes szándok kivitelére. Némelyek előtt vizásnak látszék a következő törekvés, holott ők épen a nemzet szabadságát és függetlenségét védelmezték. Károly pártjára mi is bírhatta egyéb a pápát? mint a nemzet érdeke, Maria jogos kérelme s ama rész tevékenysége, mely őt azonnal az országba hívta, s Esztergomban megkoronáztatta, mint Árpád férfi ágának törvényes sarjadékát? végre pedig azért is pártolta: hogy a vallási épséget és ország nyugalalmát védni akarván, minden belvillongásnak véget törekedett vetni. Egyébiránt tanuskodjanak ez ügyben saját szavai. Levelei egyikében így szól: ¹⁾ Értésemre esvén M. ország fájdalmas állapota, miután az mind anyagilag mint szellemileg nagyon hanyatlott, mert a pártos fegyverek már félelmet szórtak, az ország főpapjai zászlósai és nemesei egymás közt meghasonlottak, b. e. elődeim nyomdokait akarván követni, a nemzet jóllétéről atyailag gondoskodni kötelességemnek tartottam. Egy másik utasításában így szól: ²⁾ Nemes M. ország szük-

¹⁾ Katona Hist. Crit. T. VIII. 12. lap.

²⁾ Georg. Fejér Cod. Dipl. T. VIII. Vol. I. 54. lap.

ségét szívünkre vevén — — — hogy téged — Miklós követet — szerény szolgálatid következtében ama dicsőség palmarágát elérni segítslek, mely a jó ügyekkel foglalkozókat megilleti, stb. — Így tön V. Kelemen pápa is.

Valamint VIII. Bonifác Venczelt és Károlt, úgy az Károlt és Ottó pártosait Romába maga elé hivatta, hogy a köztök forgó ügyet kellőleg meghányja. Vagy ma a viszázkodó felek ügyeiben nem tartatnak-e idegen udvaroknál tanakodások? vagy nem örvendetes dolog-e, midőn igaz ügyeinkért más hatalmasságok kezeskednek? hogy nemcsak nemzeti szabadságunkat megsérteni sőt javunkat akarták, álljon tanúságul a következő jelenet: Midőn 1308-ban a pápa követe — Gentilis bibornok — a rákosi országgyűlésen emeltebb helyre állítván Károlt, hogy őt mindenki szemlélhesse, és ennek nemes tulajdonait az országgyűlés figyelmébe ajánlá: annyira megszerették, hogy szó és kézzel mutatkoztak készségesnek annak elfogadására. A szónok azonban azt említvén, hogy e királylyal a r. pápa kívánja őket megajándékozni, mindannyian haragra gyuladtak; mely szavait azonban a szónok visszavonván, a kedélyek azonnal lecsillapultak, és Károlt szabad akaratukból királynak választották. A mondottakból ezeket vonhatjuk ki:

Ha a pápa függetlenségünk rovására kívánt volna föltozni királyt, követének nem kellett volna szavát visszavonnia: — vagy pedig miután azt mégis megtette, a pápai jog megsértése miatt állását kellett volna vesztenie; de mert egyiksem történt meg, a pápa főlemlített tetteivel csak nemzeti ügynek kívánt szolgálatot tenni. Ki mondja meg eme hathatós befolyás nélkül, vajjon nem az következendett-e be nálunk is, mit Cobbet Vilmos hazájában bekövetkezettnek mond, hogy t. i. miután az a pápa őtalmát elvesztette, királyai és nemesei zsarnokok, a nép siralmatos rabszolgává vált. ¹⁾

A tényt föl kell vala emlitenem, mert hazánk történetében ez ama tövis, mely mai napság is sok szemet szúr; holott

¹⁾ A prot. ref. Hist. Angolhonban és Irl. I. füzet 26. lap.

ha a megtörténtekeket megfontoljuk, és kellő figyelembe vesszük, hogy a nemeslelkű pápák czéljokat érven, utóbb is mindig a nemzet javára működtek: csak hálával kell emlékeznünk oly férfiakra, kik közveszélyben segédkezeket nyújtottak.

VIII. Bonifác ezenfelül Albert osztrák herceget is királyunk védelmére szölitá, magát pedig Károlt, hogy igazságosan kormányozzon így inté: Bizunk az Urban, hogy te erény és tudományban növekedvén, a te több tartományból álló országod általad kellő javulást érezend; végre a nyugalom és béke gyümölcseit ápolni fogod: ¹⁾ Így tőnek az utódok is: XXII. János 1320-ban Frigyes választott római királyt arra serkenté, hogy neki foganatos segélyt nyújtson amaz elégteletlenek ellen, kik Servia és Macedoniában fölzendültek. Ugyanő hagyá meg Robert Szicilia királyának is, hogy a salerniai és honoris montis S. Angeli urodalmakat Károly királyunknak örökség fejében átengedje. ²⁾ Ez által a kincstár gyarapulván, a figyelmeztetés igen jó hasznot hajtott; a tatárok ugyanis megsemmítésünkre törekedvén, csak a pápa által hirdetett keresztes hadjárat és pénz menthette meg a hazát, s riaszthatta vissza hosszabb időre a tatárokat.

Azonban Károl is gyarló ember lévén, élete vége felé a papság és nemesség javaival keveset gondolt; miért is ezek 1338-ban XII. Benedek pápához folyamodván, fölkérték őt, hogy e hanyagságért intené meg a királyt, haragra azonban ellenök negerjessze. A pápa bölcsen dorgáló levele által mindent megtőn, ³⁾ a király pedig mindenre gondos figyelmet fordított. ⁴⁾

A római pápák gondos szeretetének nagysága és üdvös eredménye legkivált N. Lajos királyban vala látható és érezhető, kinek hatalma a balti tengertől Ádriáig terjedt; kinek hatalma és dicsősége terjesztésében ha nem is egyenes segítői bizonyosan leghivebb tanácsadói voltak a római pápák.

¹⁾ Cod. Dipl. T. VIII. Vol. I. 120—121. lap.

²⁾ Cod. Dipl. T. VIII. Vol. II. 257. lap.

³⁾ Cod. D. T. VIII. 324. lap.

⁴⁾ Buday Es. I. k. 164. lap.

Török világba térünk. Tudván, hogy a töröknek nem volt kevesebb szándoka, mint Europa kies tartományait feladni: VI. Kelemen pápa emlékére mais hálaökönyüket ejthetünk. Ő 1345-ben hazánk védelmére keresztes hadjáratot hirdetett, s az egyházi jóvédelmek tizedét e sz. czélból három évre visszatartotta. Sőt 1352-ben Podoliában még ama helyeket is N. Lajosnak engedé, melyeket ő győzelmes fegyverével a tatároktól elkobzott. ¹⁾ Hogy nápolyi Janka irányában engedékenyebb lön, az Isten szavának tulajdonítandó, ki így szólt: Nem akarom a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen. Mindazonáltal minden kimélés mellett is 200,000 aranyat kell vala a pápai ítélet következtében N. Lajos számára lefizetnie, ha a nemeslelkű király a birságot nagylelkűleg el nem engedi. ²⁾

N. Lajos a nyugtalan Ráczokat is a kath. anyaszentegyház kebelébe akarta vonni, mit hogy kivihessen, hadra készült ellenök. Ez üdvös szándokát VI. Ince megtudván, amellet, hogy dicséretekkel is elhalmozta, az anyaszentegyház zászlósának is kinevezte; hogy pedig a Ráczokkal czimboráló velenczések ellen sükeresebben munkáljon, közkönyörgést rendelt el. ³⁾ N. Lajos három ízben táborozott ellenök, 1381-ben VI. Orbán pápa közbenjárására békét kötött, melynek eredménye az lön, hogy a törhetlennek kiáltott büszke velenczei köztársaság hazánkna k évi adó fejében 7,000 aranyt fizetett.

N. Lajos és IV. Károly a cseh király már ezelőtt keményen összekocczantak; e viszálynak bizonyosan véres eredménye leende, ha V. Orbán pápa magát közbe nem veti, s az óhajtott egyetértést helyre nem állítja. Ez időben szorongatták a törökök Palaeologus János görög császárt is, ki N. Lajosnál azért jelent meg személyesen, hogy vele szövetségre lépjen; mit a római pápa megtudván, a

¹⁾ Cod. Dipl. T. IX. Vol. I. 296. lap.

²⁾ Gebhard Laj. II. k. 362. lap.

³⁾ Pray P. II. 103.—110. lap.

magyar nemzet tekintélyét minden nagy nemzettel megismer-tette. — ¹⁾

Többször dicsért királyunk Pécs ett főbb tanintézetet állítván, V. Orbán pápa azt örömmel helyeselte és áldotta meg amaz általa atyailag kifejezett okokból: hogy az ország minden tudományos érdekekkel párosuljon, legyen a tudományban termékeny, s benne utóbb oly férfiak növekedjenek, kiket ítélet érettsége s az erény mások fölé emeljen; mire nézve ama tanintézetet mindennemű kiváltsággal ellátta. ²⁾

Zsigmond királyunk szintén hasonló czélból alkotott főtanintézetet Budán 1386-ban IX. Bonifác z engedélye és jóváhagyásával.

Ugyancsak Zsigmond királyunk idejében Kani-say János eszt. érsek és primás az ap. sz. szék született követi méltóságaért folyamodván, a nemzet és egyházunk nagy diszére nevezett czímet 1395-ben megis kapta, mely kitüntetést, minthogy az első személyhez volt kötve, V. László királyunk kérelmére V. Miklós Szécsy Dénesben annak minden utódára kiterjesztette. ³⁾

Ismert dolog Zsigmondnak császári méltósággali megtiszteltetése. S minthogy ez ügy is az apost. sz. székhez tartozik, fölemlitem, hogy 1433. IV. Jenő pápa által koronáztatott meg sz. Péter templomában. ⁴⁾ Ugyanez alkalommal szerzett a mondott pápa Velence és Zsigmond között fegyvernugvást 5 esztendőre; melynek egyik kötelező pontjánál fogvást a velenczések fizették meg királyunknak minden a havasokon túli utjára tett költségeit.

Zsigmond halálával kormányunk nagyon változott. Albert rövid uralma után a nemzet józanabb része. I. Ulászlóhoz hajlott. Ez alatt történt meg a véremlékű várnai ütközet, melynek végzetes eredményét a sz. székre tolják többen, mintha IV. Jenő pápa Julianus bibornok által

¹⁾ Cod. Dipl. T. IX. Vol. III. 360.—592. lap.

²⁾ Jos. Koller. Hist. Ep. quinq. T. III. pag. 96.

³⁾ Brezanóczy P. I. 175. lap.

⁴⁾ Pray Ann. P. II. 309. lap.

a szegedi béke pontjait megsemmisítvén, királyunkat a török elleni fegyver-fogásra nógatta volna. E merész állítást alapra kellene fektetni, s ha az szilárd lenne, a pápák Magyarországéhoz érdemeit nagyban megsilányítaná. Annyi tény, hogy minden kölcsönös egyezkedésnek szentnek kell lennie, s így minden önkényes áthágás vétkes cselekmény; ha pedig az egyezkedés föltételes, minden oldalról szabad a cselekvés. — Mielőtt a kérdéses egyezés megkötöttet, Ulászló több keresztény fejedelemmel szövetségre lépett a kereszténység közellenének elnyomására; tehát a közbejött béke alap nélküli volt, s így a pápai követnek szüksége sem volt a királyt tett esküjétől feloldani, miután az előbbi szövetségesek a tudtok nélkül kötött békét ugysem ismerték el, sőt érvénytelennek mondták; a gyászeredmény különben is ama fiatal és nyugtalan lengyeleknek tulajdonítandó, kik helyeiket meg nem tartván, a király elestének okai lőnek.¹⁾ Az említett szerencsétlen csata hosszú nyomorok sorának lőn anyja.

A győzelmes törökök 1453-ban Konstantinápolyt Európa kulcsát elfoglalván, bizton hazánk ellen törhettek; s a pápák résztvevő gondossága csak most tűnt föl tiszta fényében, amikor már nemcsak tekintély és tanácscsal, de pénzzel is a haza oltára körül sorakoztak. Lássuk a dolgot részletesen:

A trónutód V. László III. Frigyes cs. hatalmában volt; őt kiszabadítani s a hazának visszaadni fegyvert fogni is kész volt a nemzet. Ezen ügyet pártolta V. Miklós is; mi megtörténvén a kormány terhe egészen h. e. Hunyady János vállaira nehezült. III. Callixt ezt maga is elismerte, s érdemei következtében királyi koronával akarta megtisztelni²⁾ miután már V-ik Miklós által hercegi czimmel tiszteltetett meg.³⁾

A török a keleti birodalmat igája alá hódítván, most egyenest Magyarországot után áhitozott; miért is 1456-ban Szer-

¹⁾ Chalkokondilas ap. Scritter T. III. 731. lap.

²⁾ Pray Ann. P. III. 187. lap.

³⁾ Gebhard. T. II. 492. lap.

viába egész erejével beütven, minden hadával Belgrádot kezdé ostromolni. Hogy az érdeklett pápa hazánkat s minden keresztény tartományt a durva ellenségtől megóvjon, elrendelé kegyesen, hogy a keresztény hivek naponként délben a rendes harangszóra az Ur imáját s az angyali üdvözlést egymásután háromszor mondják el, miként ezt Aeneas Sylvius III. Frigyes cs. viselt dolgaiban elmondja: miben hogy méginkább czélt érjen a perzsa fejedelemmel a Sultán ellen frigyet kötött, s a velenczésekkel egyesülvén, annak rettentő táborát szétverte; s erre minden keresztény fejedelmet Belgrád védelmére szólított; de mert ezek késlekedtek, saját követét Carvajalt és Capistrán Jánost egybegyűjtött setregeikkel együtt, számra 40,000 emberrel az ostrom alatt levő vár védelmére küldötte, kik vitéz Hunyadyval egyesülvén, Belgrádot megmentették. ¹⁾ E diadal nagyszerű eredményét magok a prot. írók sem tagadják. Egyebek közt Windisch így ír: Jóllehet a magyarok a nagy szorongatásban mindenfelé segílyt kerestek, segílyökre mégsem jött senki csak a római pápa, ki Cap. János által keresztes hadat gyűjtetvén, a magyarok segílyére jelentékeny haderőt gyűjtetett, mi annál nyomatékosabb dolog volt, mert az említett körülményben a magyarok minden oldalról elhagyatva voltak. — E nagyszerű diadal emlékét fényes egyházi ünnep örökíti mai napiglan is kisasszony hava 6-án, mely Urunk színe változásának világszerte ismert ünnepe.

Az e diadalra sujtólag bekövetkezett H. J. halálát a r. pápa a sz. Péter templomában tartott gyászmisével örökité meg; reá egy év múlva a 17 éves király V. László is meghalt. Erre apja érdemei következtében a halh. e. nagy király Mátyás ült a trónra, kit a pápa azonnal atyai szívvvel fogadott, s s nemcsak Podiebrad kezeiből kiszabadítására működött foganattal, hanem végelhelleteig hathatós segílye maradt. Ezt, mellőzve minden más kath. írot, a prot. Gebhardi is bizonyítja: ²⁾ Mátyás király u. m. a pápának IV. helyesebben III.

¹⁾ Kastner 191. lap.

²⁾ Geschichte etc. II, Th. S. 121.

Calixt pápának megerősítése után nagy megállapodást nyert, minthogy ama magyarok közül, kik különben III. Frigyes császárra függesztették szemeiket, a pápa iránti tiszteletből, a legtöbben mellette maradtak.

III. Calixt kimulván, a nagy férfiú halálát Mátyás nagyon fájdalomosan fogadta; vigasztalta azonban az, hogy utódaiban hason érzelmekre talált: ilyen volt II. Pius, II. Pál, IV. Sixtus, mindhárom hazánk érdekében nagy érdemekben ragyogó férfiúi: minden ker. fejedelmet t. i. arra serkentvén, hogy Mátyással egyesüljenek, ha a magyarokkal együtt elbukni nem akarnak. Kivált sokat tőn II. Pius, kinek fíradozásai több fejedelemtől sikeretlenek maradván, személyesen ment Mantuába, s onnan bajnok királyunknak fölszentelt zászlót küldött, s végre a hitlenek ellen személyes harcra határozta el magát; e végszándokát Ankonában mondta ki, s Mátyás fölsegélésére 40,000 aranyat rendelt. Ezt Gebhardi is fölemlíti, de állítja Heltaynk is, ki így szól: ¹⁾ A bibornokok, látván Mátyás vitéz tetteit, fölsegélésére 45,000 arany forintot küldének, mely összeget II. Pius hirtelen halála után szekrényében találták vala. Másutt pedig így szól: A pápai követek kijelenték, mikép a pápa a király segítségére adni akar 50,000 arany forintot a törökök elleni hadra, és ez összeget megis küldé neki, mit utóbbi években is folytatott. Továbbá: hogy a r. p. püspököt küldé követül Mátyáshoz, és általa 43,000 arany forintot küldé a királynak. Végre pedig oly értelemben nyilatkozik, hogy Mátyást a törökök elleni harcban lankadni látván, noha különben emez érdekes háboru folytatására 100,000 arany forintot kapott volna, e segély megtagadtatott tőle.

Szóljon most egyebek helyett Bonfinius, ki a többi közt azt állítja: hogy II. Pál a csehek elleni hadakozásra Mátyás királynak 50,000 aranyt küldé, máskor 18,000 aranyt, s emellett kalapot és kardot, miket az apost. király igen kedvesen fogadott: sőt azt is sürgette, hogy Podie-

¹⁾ Magy. Kron. megjelent 1375. Kolosvár, Győrött pedig 1780. másodizben, II. darab 68, 77, 78, 144. lap.

rád halála után a csehek őt választják királynak.¹⁾ Ugyanily érzelem és vonzalommal működött II. Pál a törökök elleni háboru folytatására is, ki a német rendeket a magyarok fölsegelésére ösztönzé, de mert ezek késedelmeztek, a pápa a velenczésekkel egyesült, a török tengeri haderejét megtámadta, s az országunk elleni rohanást meggátolta. Ily babér illeti meg IV. Sixtus pápát is, ki a törököt, miután ez Havasalföldet és Erdélyt feldulta, minden eddig elfoglalt tartományaiból kiüzte; ekkor rohant rá Mátyás, szerencsésen eldöngette, s a pápa örömének emlékére őt 200,000 db. arany megküldésével tisztelte meg.

Erre tört be III. Frigyes országunkba, s azt tűzzel vassal irgalmatlanul pusztította; a pápa őket azonban kibékitette, s az eredmény az lön, hogy utóbb Austria is Mátyásnak hódolt.

Mátyás királynak a tudományok iránti kiváló hajlama világszerte ismert tény. Látván tehát, hogy még a lelkeségre készítendő ifjak is külföldi egyetemekre vándorolnak, a római pápához folyamodott egy czélszerű nagyobb tanintézet fölállítására szükséges engedélyért. A pápa II. Pál miként azt Vitéz János és Janus Pannoniushoz intézett leveleiből olvashatjuk, azt teljes készséggel megadván, benne a r. sz. szék befolyásával létezni kezdett istropoli vagy pozsonyi Academia zsengéjét látjuk.

A mily magasan ragyogott a pápa és király öszhangzólag munkáló erejéből Mátyás korában a nemzet dicsősége: ugy halványult el az halála után a mohácsi vész következtében; a pápák atyáskodó gondviselése azonban a másoktól hidegen elhagyott magyar hazát most is meleg kezeikkel ápolgák.

Tudva van, hogy Mátyás halála után a trónra II. Ulászló ült. Ennek Beatrix özvegygyel való egybekelését a rendek az 1492-ki országgyűlésen ellenezték, mert őt magtalannak lenni hitték, B. ügyét VI. Sándor pápához fölebbezte, ki 1493-ban követét Magyarországra küldvén, ama végzést hozta: hogy Beatrix

¹⁾ Ren. Hung. Dec. IV. L. I. pag. 420—424 és p. 476.

követelésétől álljon el, II. Ulászlónak pedig szabad legyen feleségül mást venni, ¹⁾ — mely intézményével törvényes örököszt adván a nemzetnek, a rajongó visszavonás villongásait megszüntette.

Pálma véleménye nyomán II. Ulászló jó keresztény, de nem kormányra termett férfiú volt, s innét a hazát több oldalról veszély fenyegette. B a k á c s T a m á s esztergomi érsek tehát sejtven a király közelgő halálát, a rendek jóváhagyásával személyesen ment Rómába X-ik L e o pápától segítséget kérni, ki a kereszties had gyűjtésére azonnal engedélyt is adott; azonban fájdalom a kereszt zászlaja alá egybesereglett zagyva had sokkal gyászosabb eredményű lőn, mint azt csak sejtteni is lehetett volna. Sokan e baljóslatu eredmény miatt a római pápák sz. emlékére fekete fátyolt vetnek. Lássuk a tény valódiságát.

Hogy X. L e o pápának a nevezet engedély adásánál szep-lőtelen szándoka volt legyen: kiviláglik levele tartalmából. Vajjon ha III. Calixtus pápa hálát és elismerést érdemel, mert Capistrán Jánosban hazánk védelmére egy hatalmas kart adott: kisebb dicsőség illeti-e X-ik L e ó t, hogy elődének szerencsés kimenetű lépését hiven követé? Czélszerű erőfelhasználással bölcs intézkedéssel és nemes szándokkal a mondott erőt hason eredményre lehet vala fordítani. Egyébiránt szeplőtelen szándoka abból is kiviláglik, hogy pápaságának második évében királyunknak azt igéri: hogy arra az esetre ha a törökök ellen támadólag merne föllépni, költség fejében kész neki azonnal 50000 aranyt küldeni: ha pedig magát csak védőleg is tartandja, 20000 darab arannyal leend segedelmére; a király a második ajánlatot fogadá el, s a horvátországi véghelyek ótalmára csapatokat rendelt ki; mit a pápa megtudván a király fölsegelésére küldött rögtön nagy mennyiségű buzát, árpát, 1000 font löport 10000 font ként 5000 font salétromot, adván mindezekhez 2000 darab aranyat, gépeket, végtére pedig követe által arra figyelmeztette: hogy a maholnap kezéhez jutandó 20000 darab aranyat a végváarak erősítésére fordítsa. ²⁾ — Ez akkor történt, midőn pénz

¹⁾ Buday I. k. 253. lap.

²⁾ Pray Ann, P. IV. 359—387. lap.

és erőre a zavargó országban legnagyobb szükség volt, tehát mikor csak vétkes gondolat ejthetett szennyet a pápák emlékére. Hátha még azt is hozzá vetjük, hogy nevezett pápa leveleinek egyikében azt vallja: Hogy, ő a magyar nemzetért és országa védelméért nemcsak minden vagyonát, de életét is kész föláldozni. Ki lesz tehát eléggé szívtelen ily nemes lélek szeplőtlen szándokát gyanus szavakkal megilletni? Ugyanezen pápa volt az, ki az ország szükségeinek fölsejlesztésére elrendelék, hogy a papi rend jövedelmének tizedét az ország javára engedje oda. ¹⁾ Eme kedvezések II. Ulászlónak tétettek, kinek fia II. Lajos is hason kegyeletben részesült, noha már akkor a dúló zivatart elhárítani az emberi erőt majdnem fölülmulta. Megtőn azonban a pápa mindent, mit nemes akarat megtehetett.

Elsőbb is kijelentvén a résztvevő pápa a királyapa halála fölötti fájdalmát, ennek is minden a magyar nemzet boldogítására törekvő régebben tett ígérletét azonnal megújítja; de a serdülő ifju király is meleg vonzalommal viseltetett iránta; mit eléggé bizonyít a következő esemény: 1520-ban Verbőczy István országunk biráját Romába küldvén, ez ép akkor érkezett meg, midőn a buzgó pápa mezétláb bucsut járván, sirva könyörgött a Mindenhatónak: hogy a keresztény fejedelmeket egyetértésre bírván, közakarattal induljanak meg a török ellen. Verbőczy is azért sietett az örök városba, hogy nemzetünk szorongatott állapotát megismertetvén, vallásunk és hazánk ellensége ellen a római pápánál segílyt keressen. Az eredmény az lőn, hogy az egyház feje V i o Tamás követét Magyarországba küldvén, általa egyszersmint nevezetes pénzösszeget is kézbesítettett. ²⁾

Azonban a nevezett nemeslelkű pápa 1451-ben jobb létre szenderülvén, hazánk pedig a kárhozatos visszavonás következtében pártokra szakadván: csakhamar beállott a viszály s az ezt követő bukás kora; mely zavargós körülményt, a vérszomjas II. Szulejman magának hasznára, nekünk pedig kár-

¹⁾ Vagner Ann. Scep. P. II. 819. lap.

²⁾ Istvánffy L. VI. 56. lap.

hozatunkra fordítván, 1526-ban haragjának és boszujának méregpoharát a mohácsi könyök kíséretében velünk teljesen kiűrtette. Hogy pedig ez érdekében megmentésünk vagy felszabadításunkra ez időtájt Roma kevesebbet tett, mint némelyek várták volna, onnan van: hogy az örök város fölött is borús napok jártak; már X. Leo s utóda VI. Adorján pápa sokat bajlódott az ugynevezett Reformatio eszméivel, 1523-ban pedig a különben is nehéz megoldásu tárgy egész súlyával VII. Klementen pápa vállára nehezkedett.

Az utóbb nevezett r. pápának hazánk érdekében majdnem fölszámlálhatlanok érdemei, e művecske köre szűk lenne annak befogadására. De nézzünk legalább egyetmást ha bár kivonatban is.

Midőn ő sz. Péter hajójának kormányát megragadta, a vérszellegek minden oldalról összetornyosultak, de ő gondoskodott is azonnal, hogy azok lecsapása minden kitelhető módon akadályoztassék. Victorinus Pál követét rögtön elküldé V. Károl császárhoz, hogy neki az elrémult és nyomorogatott magyar haza sorsát hű szavakban tolmácsolja, s vele a fenyegető baj nagyságát megismertesse, s így szava és levele által arra szorgalmazá a császárt, hogy a vonagló magyar nemzetnek segélyére siessen. Ily cél és szándokkal menesztette gyors futárait a Francia és Angol nemzet fejedelmeihez, sőt nevezett országok nagyait egyenkint is személy es segélygyűjtésre kérte föl. A helybeli papoknak pedig megparancsolta, hogy jövedelmeik felét a török elleni harcz folytatására és a sanyargatott nép fölsegélésére mindannyian összeadják; sőt még abba is beleegyezett, hogy a török hadak megalázására a templomi kincsek fölöslege is használatra fordítassék. De nemcsak tanácscsal, nemcsak czélszerű intézkedéssel, anyagilag is nagyban segített ő rajtunk:

Miután ama zsugori VIII. Henrik angol királyt ¹⁾ levele következtében hajlandóvá tette, hogy megrengetett hazánkat pénzzel segítse: ő maga — egyéb adományait mellőzve — ez egyetlen alkalommal is Lajos királynak 50000 aranyt küldött,

¹⁾ Hű életképét l. Cobet Vilmos műveiben.

és a nemzet hanyatló ügyének a szomszéd osztrák herczeg szívét is megnyervén, saját költségén még Morvaországban is csapatokat toborzott a magyar sereg támogatására. Hogy egyéb bölcs és atyai intézkedését és segédkezését mellőzzük, de hazánk iránti nemes jellemét a nagylelkű pápának mégis megismertessük, Pray történészre hivatkozunk, ki Riedmüller János irataiból a következő igen jellemzetes adatokat állítja egybe: „Midőn az apostoli követ a pápától küldött pénz felül kérdezősködött, előmutattam én néki azon 33000 p. forintot és 6000 db. aranyat, melyeket a pápa Lajos királynak küldött C a j e t á n, — hozzá egy másik bibornok követe által szintén 60000 db. aranyat küldött, stb. stb.“ Az ily Romából hazánkba szivárgott különféle adományozásokat Pray egybeszámolván, azok összegét 400000 frtra teszi, mely említett összeg csupán VII. K e l e m e n pápának nemzetünk iránt mutatott atyai kegyeletének beszélő tanúsága. ¹⁾

Azonban mindezen segélyezés daczára is 1526-ban a mohácsi csata szerencsétlenül ütött ki, s a tért szánandó mennyiségben pirosította be magyar vérrel, de melyben a r. pápa katonái is mintegy 4000 látták Magyarhonban utószor feljönni a napot. E tárgyban H e l t a y Gáspár szóljon, ki az országos vészt hiven s fájdalommal így ecseteli: ²⁾ „Elsőben jöve C z i p r i a i Hannibal a pápa népével tizenháromszáz gyaloggal, ezek mellett ismét négyezer gyalogot bocsátott vala a pápa, és szintén megérkezének. Szép fegyveres nép volt ez, s habár gyalogok, de jó készülettel valának.“ — Hogy pedig említett seregek nyomorgatott hazánk érdekében a török ellen meg is érkeztek, Istvánffy így bizonyítja: ³⁾ A csatapiaczról elfutamodott nép között volt ama C i p r i a i Hannibal, ki a pápa által küldött gyalogseregnek vezére vala, s ki a velelevő csoportokat elvesztvén, megszabadulását egyedül paripája lábainak köszönheté.“

Vajjon a felhozott szövegekben pedig valóban a mohácsi

¹⁾ Pray Ann. P. V. 92—101. l.

²⁾ Kron. II, dar. 377. l.

³⁾ L. VIII. 81. lap.

vész vagyon-e érdekelve? legyen szives a kétkedő olvasó az idézett műveket megolvasni.

Hogy eme második szakaszban felsorolt dolgok nyíltan bevallják a római pápáknak hazánk, vallásunk és nemzetünk iránti atyáskodó gondoskodást, szivélyes vonzalmát és meghálálhatlan jótékonyosságát, elismernie kell azt mindenkinek, ki a történelemben igazságszerető lélekkel buvárkodik, ki a jóért méltányosságot melengett keblében: hogy minden a nemzet és ország javára és segélésére irányzott jó tanács, törekvés és bőven nyújtott anyagi erő daczára is e nagy küzdelmek siralmas véget értek; az az elháríthatlan orkán dühének tulajdonítandó. Sokszor nagyobb a szélvész, hogysem annak ellenállni lehetne; de valamint az elháríthatlan bajok szomorú eredményét legkivált a leendő ivadék érzi: úgy az elhárításra nyújtott segély iránt az utóvilág határozottabban lelkesül. Borúra derű, szoktuk mondani; lássuk az e csapásra következő korszakot. Vagyis lássuk: a fels. ausztriai házból származott királyok alatt hazánk, vallásunk és nemzetünk javának előmozdítására mily jótékony befolyást gyakoroltak legyen a szentséges római pápák.

III. SZAKASZ.

A föls. austriai házból származott koronás fejedelmek alatt is sok jót tettek nemzetünkkel a római pápák.

Mohács, ama hazánk és nemzetünkre nézt második Zama, legnemesebb vérének emészté fölé honnak. S mintha ama gyásztéren elesettek véghörgése még az életben maradtakat is maga után kívánta volna rántani: a vész és pusztulás demona oly burjánzó visszavonást idézett elő. Csak emez irtó furia lőn képes hazát és nemzetet vad ellenünknek eltiport martalékává tenni. Sok és fölös dolog volna, az ugyis eléggé ismert és keserűen megíratott mohácsi gyász minden eseményeit fölmelengetni; én tehát rövid tárgyalásomban csak azon tényekre szorítkozom, melyek világosan szemeink elé állítják az osztrák házból származott uralkodók ama mentő törekvéseit: melyek a fájó sebekre balzsamot hintének, az eltiport életfát élesztették, a száműzött jóllétet visszavarázsolták; mert ezekben tűn föl a római pápák ama javunkra irányzott törekvése is, mely csend és békében működött ugyan, de a nyomó ellenség békóit lábainkról leoldani segítette. Az eltiprott Karthago romjai fölött egykor vad Beduinok kóboroltak, s hazánkra is ily sors várandott, ha mentő keresztény kezek irt balzsamot nem osztanak, ha a fölállhatásra segédkezet nem nyújtanak.

A királyi méltóságra vergődött Zápolya János fondorkodásai ismert dolgok, ki miután a törvényesen megválasztott I. Ferdinand ellen fegyvereire nem támaszkodhatott: hanyatló ügyének pártolásaért VII. Kelemen pápához folyamodott. A pápa azonban igen jól ismervén hazánk viszonyait, Jézus szavait ismételvén, ily választ ada: *Ki tett engem bíró vagy osztóztatóvá köztetek?* s így a beavatkozástól visszavonta magát.

Roma városa ép ez időben ostromlatott V. Károly császár harczosai által, s e körülmény ugyanazon pápá-

nak nagylelkűségét és egyenesszívűségét tünteti elénk; mert ha Zápolyának kedvez, ellensége fivérének I. Ferdinándnak hadait szaporítja, mit ha cselekszik, hogy nemzetünk kárára működik, mindenki belátja. Hogy azonban jóllétünkért fáradozott, világos ama válaszból, melyet Kamarai Tamás követnek adott, midőn ez 1527-ben Bathányi Ferencz horváthországi bán által mindent tűz és vassal pusztító ellenség ellen segélyért folyamodott. Válaszában őszintén bevallja: ¹⁾ Hogy neki misem lenne kívánatosb, mint a minden oldalról zaklatott országnak a kért segédelmet mielőbb megküldeni; tekintvén azonban saját körülményeit, magát is oly szorongatott állapotban látja; hogy személye és birtoka biztosítása is idegen segély által eszközölhető. Mindennek daczára azonban, mihelyt saját sorsát biztosítva látandja; teljes készséggel terjesztendi ki segédkezeit, kivált ha észreveszi, hogy a pártokra oszlott ország egysült akarattal lépend föl a közellenség ellenében. Következett évben hasonértelemben felelt Zápolyának is, ki végtére is minden reményéből kihűlvén, a lengyel Laszky ármányos javallatát elfogadván, II. Szulejman török császárral lépett egyezsége: mely borzasztó tettet a pápa nemcsak helyben nem hagyott, de még szerzőjét is átok alá vetette.

Nagy vihar támadt ebből, melynek veszélyes villámain, hogy a pápa hazánk fölött megritkítsa; Ferdinand ügyét tetteleg is kezdé pártfogolni, kérésére pedig figyelmezteté atyaiilag a Magyarokat; hogy féretevén minden személyes gyűlöletet, elődeik nyomdokait kövessék, és fenyegetett hazájokat közerővel védelmezzék. E célra maga a római pápa hat hónap lefolyása alatt fizetendő 100,000 darab arany adományozására kötelezé magát Ferdinandnak, ki, hogy a török haderő ellen annál határozottabban és sikeresebben működhessék, vetélytársának is kedvező föltételek alatt üdvös egyezkedést ajánlott. Az ígélet az által vált ténynyé, hogy 1532-ben a pápai költségen 8000 katona állíttatott sikra, kik Bakics Pál és

¹⁾ Istvánffy L. IX. 84. lap.

Török Bálint vezérlete alatt a dühöngő ellenség után pusztítólag száguldoztak. ¹⁾

A nevezett halhatlan emlékü pápa utóda a hasonló és hasonlószerű III. Pál lón, ki Ferdinandnak 1537-ben a tengeren jó csapat fegyveres népet küldött segítségére, hogy Dalmathonban a török ellen kezdett munkálódását annál sikeresebben folytathassa. ²⁾

III. Pál n a k nemzetünk iránti kiváló hajlama kivált akkor nyert teljes kifejezést, midőn 1542-ben 3000, 1543-ban pedig 4000 harcosát azért szállította hazánkba, hogy amár Europsazerte diadalmas névre kapott ellenség Vitellius Sándor vezérlete mellett, hamar meg nem semmisíthetnék is, legalább erejében csonkíttassék, és ártalmatlanabbá tétessék. Hogy pedig a pápai pénzen kiállított katonaság semmi hiányt ne szenvedjen, Medici Angyalt csatolá hozzájuk, hogy általa mindenki rendes fizetésben részesüljön. Mily elszántan harcoltak legyen említett olasz társaink, kellő méltánnyal említek föl hazai íróink. ³⁾ Legyen itt szabad csak amaz egyetlen eseményt felhozni:

Hogy a török követ, hallván ama bajnok Vitellius férfias magaviseletét, s annak kiváló személyét látni ohajtván, midőn hozzája juthatott, lováról leszállt; s azáltal azt tudatta az utóvilággal, hogy az erény az ellenségben is becsülendő. Ferdinand pedig a nevezett két férfit u. m. Medicist és Vitelliust hazájokbai visszatértökben kitünő ajándékokkal halmozta el. Megjegyzem itt egyszersmint azt is, mikép ugyanazon Medicis Angyal, ki hazánk érdekeiben oly hathatósan fáradozott 1559-ben IV. Pius név alatt r. pápává választatott: ki hogy a hazánkban annyira kívánatos békét annál sikeresebben helyreállítsa, királyunk bölcs előadása következtében a sz. kehelylyeli életet a világiak számára is készséges volt megengedni: hogy a villongó felek kibéküljenek, s a szorosabb egyetértést a török igája alóli fölszabadulásra fordítsák.

¹⁾ Pray Ann. P. V. 198—255. lap.

²⁾ Istvánffy L. XV. 153—157. lap.

³⁾ De bello Pann. 485. lap.

Miksa, I. Ferdinand fia Zápolya Zs. János erdélyi fejedelem ismert nagyravágyása miatt a török háborút el nem kerülhetette; mivel pedig ez majdnem az egész kereszténység sorsa fölött határozott befolyást gyakorolt, jónak látta titoknoka Reumillier által V. Pius pápát annak szerencsés folytathatására segítségül fölhívni. A pápa a fölhívást szívesen fogadta, s a vállalat elősegítésére azonnal 50,000 darab aranyat ígért, mely összeg, hogy a királynak Bilia által haladéktalanul megküldetett, Bizar Péter határozottan bizonyítja.¹⁾ Nevezett pápa lelkes felügyeletének tulajdonítandó ama fényes győzelem is, melyet austriai János levanti tengerbőlben a török flották fölött kivivott; fényesnek mondom; mert felkoncizoltatott 30,000 — elfogatott 3,500 török — 15,000 keresztény a fogóság bilincseitől megmenekült, és 130 hajó igen nagybecsű zsákmányával egyetemben a kereszténység kezébe került. Eme keresztény diadal az elbizakodott vad ellenség erején roppant csorbát ejtett, s csak így szüntetett meg ama nyomás is egy időre, melyet az Ozmán a kereszténységre általában, de névleg hazánkra kizárólag gyakorolt, mely igenis szükséges felüdülés elősegítésében a római pápának annál nagyobb érdem tulajdonítandó: mert fölsegélésünkre magokból a pápai tartományokból is 2700 főből álló tábor érkezett, mint azt Engel is határozottan erősíti.²⁾

1582-ben XIII. Gergely pápa a régi félszeg naptáron javítást tévén, az új számításnak behozatalával minden keresztény tartományban tehát hazánkban is sok jónak lőn előmozdítója.

A XVI. század végével a konok török ismétli berohanásával fenyegette megmeg hazánkat; de hogy VIII. Kelemen pápa eme vészes körülményben ismét jelentékenyen segített bennünket: emléket főtartá ama levél, mely 1596-ban neki a rendek által az országgyűlésből iratott; hol sanyargatott

¹⁾ De bello Pann. 485. lap.

²⁾ Geschichte P. I. 193. lap.

nemzetünk nevében neki mint kiváló jótevőjöknek különös köszönetet mondanak, hogy midőn a török az orságot pusztitaná, s a kereszténységet rablánczra fűzné, ő Szentsége nagy összeg pénzt és szép hadisereget küldött volna, melynek segítségével a keresztények visszafoglalták Esztergomot és Visegrádot, mely köszönetüket következő latin szavakban fejezték ki: „Devinctos nos itaque quam maxime, tot tantisque Beatitudinis Tuae beneficiis confiteamur, necesse est.“ Uralkodónk volt ez időben Rudolf; kiről bevallott tény: hogy inkább szeretett a gyöngéd Muzsák ölében pihenni, mint zordon Mars hangjaival küzdeni; miértis a törökökkel békére nagyon vágyott: azonban Ibrahim halálával békereménye is eltűnván, kénytelen lőn a török ellen csatára kelni. Haderejének jelentékeny részét ama 10000 gyalogharczos tevékiket említett római pápa Aldobrandini János Ferencz rokona által Illyrián keresztül országunkba vezéreltetni rendelt. Ép ekkor ostromoltatott Kanizsa. A hazánk szeretetétől lángoló idegen hős tehát oda sietett, de fájdalom utközben Váradon lázba esvén, a nemzet pótolhatlan kárára elhalálozott. Ime itt lelé halálát a páparokon, ki hazánknak oly hasznos szolgálatot vala teendő!

A szakadatlan külháborúk s e folytonos belvillongások a rendes segédkezés következtében a papi jövedelmeket annyira megcsökkentették, hogy II. Mátyás korában megyebeli püspökeink a tridenti zsinat határozatánál fogva nem valának képesek megkivántató számú papokat nevelni; miért is V. Pál pápának azért esedeztek: hogy ő szentsége Magyarország számára is 12 papnövendék növeltetését magára vállalni kegyeskednék. A pápa igen jól tudván, mily erkölcsi befolyást gyakorol a jó lelkipásztor az egész nyájra, a kérést meghallgatta, és megengedé: hogy ennekutánna sz. Loyola Ignácz növeldejében annyi magyar ifju vétessék föl, a mennyinek ellátására I. sz. királyunk alapítványa elégséges. ¹⁾ S ime ez időtől fogva több reményű ifjaink a kereszténység fővárosában tanulnak, s ott avattatnak sz. hitünk rendithetlen bajnokaivá.

¹⁾ Péterfy Conc. Hung. T. II. 217. lap.

II. Mátyás királyunk korábbi vallási villongásokat ki nem ismeri? ezek ugyan a német birodalomban keletkeztek, de utóbb hazánkban is nagy zavarokat idéztek elő. XV. Gergely pápa mindezt lecsillapítani ohajtván, II. Ferdinand királyunkkal szövetkezett, és a sz. koronát Bethlen pártosainak kezéből kiszabadítván, második neje megkoronáztatását Karafa bibornok jelenlétével tisztelte meg. A Pazmaneum amaz alapítójának nevét örökítő nagyszerű papnövelde ez időtájt keletkezett. A sz. széken VIII. Orbán pápa ült, s az kiváló szabadalmakkal látta el.

A török jármat már majdnem félszázadig hordá a magyar nemzet; a nép nagyobb része lebéközva nyögött. Csak I. Lipót erélyes kormányja lön képes az elzsibbadt lábokról a lánczokat leszedni, és az elkábult nemzetet szabadabb lélekzésre bírni. A pápáknak ez érdemben roppant befolyások vala. VII. Sándor pápa Mahomed sultánnak noha atyafia volt, ¹⁾ mégis folyton oda működött, hogy Európa fejedelmeit a török ellen összepontosítsa; mit hogy könnyebben kieszközölhessen, elsőbb is az olaszthoni papi jövedelmek tizedét ajánlotta föl, — 1663-ban pedig I. Lipótnak 3,000,000 db. aranyat ajánlott, sőt kibékült a vele villongásban volt Francziával is, sminden jól fegyverezett hadait Magyar országba küldötte, sőt a megkezdett hadakozás sükeres folytathatására megmeg 700,000 db. aranyt küldött; ²⁾ a francia nemzeteli kibékülés emlékére pedig Mazarini bibornok is mondott háboru folytatására 200000 livrét = 100000 db. aranyt hagyott, s azt a pápának kézbesíté. Nevezett harczokban Zrínyi Miklós és Péter kitünő babért arattak, a pápa saját lehelével tisztelé meg őket, hogy a magyar nemzet egyes fiaiban is kiemelje az erényt. ³⁾

X. Kelemen pápa utóda lön XI. Incze, ő ama nagy

¹⁾ II. Mahomed első szülötte Zizimus †1481-ben öcsese II. Bajazeth előléptetését fájlalván, Olaszthonba illant, ott megkeresztelkedett, s Chigi nemzetséggel, melyből a pápa is származott, házasságra lépett.

²⁾ Kazy T. III. 2. lap.

³⁾ Buday II. k. 233. lap.

férfiú, ki Odeschialchi nemzetségből származott, s ki I. Lipót királyunknak a török elleni harc folytatására 2,000,000 aranyat küldött. ¹⁾ Sőt ő volt az is, ki a bibornokok és olasz-honi fejedelmek közül többeket rábirt: hogy a magyar nemzetet pénzzel és erővel is segítsék, és megengedé azt is, hogy a zárdák és egyházi intézetek, 60 év óta gyűjtött kincseik harmadát a kamra hadiköltségeinek pótlására fordithassák. Az ő példája birta Szelepcsényi György esztergomi érseket is arra, hogy 1685-ben meghalálozván, pénzt és gabonáját a háboru folytatására és az esztergomi vár megerősítésére hagyományozá. Fáradoimainak azonban legjelentékenyebb eredménye az volt: hogy a Lengyeleket és Velenczéseket is a Lipót szövetségébe vonta, s ezek erejével Bécs ostromát kijátszotta; Szobjeszky János lengyel király Bécs alatti vitéz harcza a történelemben mindig aranybetűkkel leendő megírva, eredménye a török pusztulás és a kereszténység felszabadulása lön. Örömeben a pápa könnyekre fakadt, s a diadal emlékére Mária neve ünepét rendelé el, mely világszerte teljes bucsu engedélyével vagyon összekötve. ²⁾ Következő latin szöveg a mondottakra még nagyobb fényt derít, s a pápát még ragyogóbb színbe állítja; mondta ezt Denhof apát nevezett király rendkívüli követe akkor, midőn 1683-ban sz. Mihály hava 29. a török had főzászlaját Felséges ura nevében a pápának átadá:

Beatissime Pater! Vetustus tui mos est, ab heroicis usque temporibus ad nostram aetatem perductus, ut profligatorum hostium signis via sternatur victoribus, qua festas inter gratulantium voces, in gloriae templum provehantur. Verum, quoniam Joannes III. Poloniae rex Dominus meus Clementissimus, qua est animi magnitudine, non sibi, sed Reipublicae Christianae vicit, eiusque in Deum pietas, et in Sanctitatem Vestram, Sedemque Apostolicam ob-

¹⁾ Kazy T. III. 189. lap.

²⁾ Kasztner p. 193, sub *.

servantia singularis bellicam fortitudinem adaequavit: ideo praecipuum formidabilis Turcarum dominationis vexillum, Regiae dextrae virtute e medio eorum castris ereptum, atque in eo potentiae Ottomanicae culmen ad Sanctitatis Vestrae pedes per me Ablegatum suum reverentissime demittit. — Venit quidem Joannes rex, vidit, et vicit. Venit inquam, et regno relicto, Reginaque cum liberis deserta ad liberandam Viennam Austriae, imperiumque servandum recurrit; sed Sanctitate Vestra auctore, cui suum obsequium exemplo omni memoriae inaudito contestatus est. Vidit etiam imperterritus saeve Turcarum agmina orbi minantia; sed Sanctitas Vestra providerat: clypeum hunc unum tot funera contra obiciens et Spiritu S. afflata intellexerat: eum Christianae Religionis defensorem a Deo destinatum esse. — Vicit denique Joannes, cum turmas hostium, quibus spatium vix praebuit campus, fulminanti dextera delevit. Et haec omnes veterum revocavit adorea lauros,—Sed victoria tanta auspicio Sanctitatis Vestrae parata est, vicistis uterque. — Sanctitas V. votis et profusis in bellum sacrum sumtibus.¹⁾ Rex gladio, et regii discrimine sanguinis; agnoscat itaque Beatissime Pater Sanctitatas V. et libenter suscipiat Pontificatus sui decus aeternum, quo tum sua, tum invictissimi Regis virtute porro multos annos perfruatur.²⁾ — Imc mily pénzösszeg és mily hősi föláldozásba került a megrendített Bécs fölszabadítása! mi ha be nem következik, a félhold tán ma is Buda bércein csillog.

A nevezett nagyszerű diadal eredménye hazánkra nézt 1686-ban tűnt föl, mikor is a 145 évi siralmatos rabság után a török fészekké vált ős Buda az ozman fegyverektől megtisztított; mely szerencsés visszafoglalásnak emlékére a többször érdeklett szentséges római pápa a most Kisasszonyhava 20-án világszerte tartatni szokott Sz. István ünnepét rendelé el; a

¹⁾ Plus quam 700,000 scud.

²⁾ Ex typ. Michaelis Herculis MDCLXXXIII. Romae Superiorum permissu.

diadal, mely fővárosunkat hazánknak s a nemzetnek visszaadá, nagyonis jelentékeny babéroknak lőn anyja. Csak Zentát említem föl, hol a szavói herczeg Jenő a megátalkodott ellenséget huszáraink által porba tiportatta: mely páratlan vívmány emlékeül, hogy a hős is kiváló kitüntetésben részesüljön; XI. Kelemen pápa neki kalapot és megszentelt kardot küldött.

Az elég dicsőséget de egyszersmint elég vészt is látott N. Lipót élte végperezeit II. Rákóczy dicsvágya zavarta meg; ez ügyben legtöbbet segített I. József uralkodása alatt a nemeslelkű pápa, ki akkori esztergomi érsekünkhez — Keresztély Augusztához — 1709-ikben irt levelében ¹⁾ az elégtelenséghez csatlakozott papságot egyházi hivataluk elvesztésével fenyegette, ha törvényes királyuk mellé nem állandnak; minek következtében az óhajtott béke csakhamar helyreállt.

I. József rövid uralkodása után III. Károlyt a trónra, kinek kormánya alatt 1716. Temesvár visszafoglaltatván, a nagyszerű győzelem emlékére ugyanazon r. pápa a Sz. olvasó ünnepét vagyis győzelmes B. Asszony napját rendelé. ²⁾ Ez időtájt keletkezett Európában két hatalmas fejedelmi szövetség, mely rövid ideig nézvéen egymással farkasszemet, már csaknem véres háborút szül vala, ha XIII. Benedek pápa magas tekintélyével és bölcs tanácsával a békét helyre nem állítja. ³⁾

Mária Teréz ülven a trónra, az ellene keletkezett fergeteget mindenki ismeri, mily forró hévvel harczoltak legyen apáink a Felséges asszony érdekében, az nemcsak fölismerte de magasztalta is jul. 13. 1744-ben akkori nádorunk Pálffy Jánoshoz irt levelében; még nagyobb volt a hév és még nagyobb a ragaszkodás, melyet a hét éves háboruban tanusítottak. Csak a hochkircheni ütközetet em-

¹⁾ Nevezett főpap Buda megvívásánál mint zász herczeg katonászkodott; utóbb 30 éves korában mint protestans a fegyver zaját kath. papi süveggel cserélte föl, s végre herczegi czímmel az utódok számára is — esztergomi primás lőn.

²⁾ Benedictus XIV. de Fest. B. M. V.

³⁾ Buday III. k. 92. lap.

litem, melynek szerencsés kivitele emlékére oct. 14. 1758-ban Daun vitéznek XIII. Kelemen pápa fölszentelt süveget és drága kövektől ragyogó kardot aján-dékozott; mellőzvé azonban a csatarajzot, annak egy igen érde-kes emlékét akarom fölmelegíteni.

Említém a II. sz. hogy sz. István a r. pápa által apos-toli czimmel tiszteltetett meg, s hogy ezzel koronás utódai él-tek is élnek is. Azonban hogy hogynem egy ideig ezen fenséges czim feledékenységbbe ment; azt M. Terezia a sz. szék en-gedélyével 1758-ban megmeg életbe hozta; mely alkalommal a dicsért pápa így nyilatkozott: ¹⁾ *Habent hoc etiam Hunga-riae Reges, ut a plerisque omnibus isthic, apellatione certe magnifica et gloriosa Reges Apostolici salu-tari et nominari soleant. Cuius quidem sive consue-tudinis sive privilegii fons et caput ignoratur—? — Nunc au-tem — nunquam melius haec Pontificatus initia auspicari pos-se existimamus, quam si animum ad dignitatem Maiestatis Tuae Apostolicae atque istius Hungarici Re-gni amplificandam statim convertamus. Id autem re-cte atque ordine praestabimus, si per honorificae illi Aposto-latus apellationi modo, quam diximus, pontificiam auctorida-tem, vim, ac robur, quatenus opus est, adiungamus. Quapro-pter illam quidem Reginam Apostolicam, eius vero in Hun-garico regno Successores Reges Apostolicos nominari apellari, inscribi, salutari ac tractari mandat.*

Ily kitüntetést tanusítottak a pápák egyéb testületek írá-nyában is. 1745-ben XIV. Benedek a győri XIII. Kele-men a veszprémi székes káptalannak engedte meg, hogy azok-nak négy fő tagja főpapi ékkel diszittessék föl:

M. Terézia korából még azt említem föl, hogy az általa fölállított besztercei-, rozsnói-, szombathelyi-, székesfehérvári-és szepesi római-ugyszintén a munkácsi-, nagyváradi-és körösi egyesült görög egyházi megyéket VI. Pius pápa megerősít-vén, nemzetünk lelki javát nem kis mértékben segítette elő.

II. József folytonos változásai a szentek szentélyét is

¹⁾ Katona Hist. Prag. P. II. 831. lap.

fenyegetvén, VI. Pius pápa ősz napjaiban jelent meg személyesen Bécsben 1782-ben Bőjtnás hava 22-ik napján: hogy a fenyegető vést elhárítsa. Ugyanott püspökeink jelenlétében consistoriumot tartván Battyányi József primásunkat bibornoki süveggel tisztelte meg. Ekkor ajándékozta meg őt a császár egy kényelmes uti kocsival és egy 200,000 frtot érő gyémántos kereszttel, mely végsőt csak mint a sz. szék leendő tulajdonát fogadta el. Az így helyreállt jó viszony szülte utóbb, hogy a háborus villongások közepett a római pápa hazánkat sem feledé segíteni. Lássuk ez ügyben a bécsi Kurir szavait: ¹⁾

Triesztbe a pápa sok ezer zsák gabonával megterhelt hajói érkeztek, mik a Horváthországban fekvő cs. k. tábor számára rendeltettek, és mit ő Felsége igen kedvesen fogadott, sőt sajátkezüleg irt a pápának, hogy nagyszerű adományát megköszönje. Egy másik hirlap pedig arról tanuskozik: Hogy V. Pius pápától kezdve XI. Kelemenig vagyis csak 1566—1700-ig 16,000,000 scudit vagyis 32,000,000 rajnai forintot küldtek legyen a r. pápák a török elleni harc sükeres folytathatására. Mily kiváló anyagi jótétemény csak ez, ha a szellemi nemes törekvés erkölcsi gyümölcseit nemis említjük!

Fölemlítsük-e a XVIII. század undorát a francia forradalmat? Szóljunk-e a szelid lelkű VII. Pius viszontagságairól, kit utóbb a Radeczky lovagezred vőn át a francia kézből, s kiknek tiszteletét és hűségét, hogy megjutalmazza a pápa: egy drága skofiummal kivarrott gyönyörű zászlót ajándékozott emlékül, ők pedig sok babér-ékitette zászlójukat viszont ajándékozván, eme magyar zászló sz. Péter templomában örök emlékül kifüggesztetett. A főebbi zászló egyik oldalán szemlélhető a B. Szűz hazánk védasszonya kisded Jézussal, ki karját a pápa felé terjeszti, hogy őt fejedelmi székébe visszavezesse. A két genius — nemző — közt pedig az egyik úgy van alkotva mint magyar, s a pápa czimérén a hármaskoronát ez támogatja.

¹⁾ 1788. év jul. 2. 52. szám 574. lap.

E jelenet I. Ferencz királyunk kormányszakába esik, ki-
nek főtörekvése volt Bellona dühét csillapítani, s sz. hi-
tünket az ő eredeti tisztaságában megtartani; mindkettőben
hathatós segédkezet nyervén a sz. széktől az által is, hogy átok
alá vettek mindazok: kik a béke megzavarására és a vallá-
sosság kiirtására a viszálykodóknak segédkezet nyújtani bátor-
kodtak.

Ezen időszakban állítottott föl az egri érsekség, s
annak szülötte ikerlánya a kassai és szathmári latin, nemkü-
lönben az egyesült görög eperjesi püspöki megye is. Mind-
annyia nevezett római pápa által erősített meg.

XVI. Gergel pápának hazánk s irántunki szép von-
zalmát tanusítja a következő esemény. Régi sőt Romában már
1152-ben is mint rég divatozott szokás említettük: hogy a római
pápák Virágvasárnapon egy aranyrózsát szentelnek meg nyilván,
s azt tisztelet végett vagy valamely fejedelemnek vagy más kitü-
nő személynek küldik meg. ¹⁾ E megtiszteltetés 1831-ben Ma-
ria Anna Carolina Pia ifjabb királynénkat érte; kör-
íratá ez volt: *Mariae Annae Pia Reg. Vict. Amad. F.*
Ferdinandi Caroli Regis Hungariae Coniugi Augustae. An.
MDCCCXXXI. — Fölséges Fejedelmi Asszonyunknak s benne
nemzetünknek mily sokat jelentő megtiszteltetése volt legyen
ez adomány, értsd meg bővebben Horváth Istvántól. ²⁾

A szentséges r. pápának szakadatlan lánczolatban
reánk árasztott magasztos jótéteményeit, valamint azoknak
ugy szellemi mint anyagi jólétünk előmozdítására intézett
meghálálhatlan befolyását, s időszakról időszakra növekvő ne-
mes törekvéseit ezuttal bővebben nem ecsetelvén, csak amaz
egyetlen körülményt említem föl: hogy a közelmúltban is, da-
czára szorongatott állásának, daczára a minden oldalon kiáltó
szinben mutatkozó szegénységnek, és daczára a sok felől
segélyt igénylő csapások mostohaságának dicsően uralkodó
IX. Pius pápa ő Szentsége a száraz időszakszülte köznyo-
morunkban is 10,000 franknyi segélylyel járult éhen siránczó
honfitársaink megvigasztalására.

¹⁾ Chron. Reihenfolge 294. lap.

²⁾ Tüd. Gyűjt. 1833. V. k. 15. lap.

Legyünk tehát igazságosak, legyünk méltányosak; legyünk úgy a nemes akaratnak mint a szellemi és anyagi javunkat meleg kezekkel ápoló atyai gondoskodásnak hálás tisztelői; és valljuk be őszintén: hogy a r. szentszék vagyis a szent emlékü római pápák, a magyar nemzet iránt mindenkor kiváló szeretettel viseltettek, és hazánk iránti bokros érdemeik következtében a legmélyebb fiui hódolatra méltók is. S ha Ferencz királyunk XVI. Gergel pápának egykor így nyilatkozhatott: Hogy én az Anyaszentegyháznak védője lehetek, fölségesebb és dicsőebb előttem az mint a fényes korona: miért ne tartanók dicsőségnek mi is? ha világszerte ismert jótéteményeikért legalább a kamatoknak némi kamatát szolgáltathatjuk vissza.

TARTALOM.

	Lap.
II. Sylvester a Magyaroknak koronát küld	4
A magyar korona emléke szent	9
A pápa, IX. Leo hogy békét eszk. ellenfelünk tábor. megjelen	12
A pápa függetlenségünk mellett harczol	13
III. Sándor p. III. Bélát trónra segíti	15
III. Incze a belvillongásokat megszünteti	16
Ugyanaz II. Endre királyt rendre utasítja	—
III. Honorius pápa II. Endrét és orsz. pártf. veszi	17
Az aranybulla és tolmácsa	—
A Tatárok és IV. Béla, s ez ügyben a pápai segédkezés	18
A pápa II. Frigyes császárt javunkra megbékélteti	—
IV. Incze pápa meghálálhatlan érdemei	—
Vanchay J. első magyarországi bibornok	19
X. Gergel dicső emlékü tettei	20
IV. Miklós üdvös működése	21
A pápának köszönhető Árpád vérenek fönmaradása	—
VIII. Bonifác színter munkálkodása	—
Ő pártolja a törvényes trónutódot	22
Ugyanannak atyai szavai	—
Gentilis bibornok törvényes eljárása	23
Cobbet V. igazságos figyelmeztetése	—
XXII. János gondos intézkedése	24
XII. Benedek erélyes közbenjárása	—
VI. Kelemen nagyszerű működése	25
VI. Orbán hasznos békebíró	—
N. Lajos fényes szövetségzése	—
A pécsi fűtanoda	26
V. Miklós jeles adományozása	—
IV. Jenő hathatós szorgalmazása	27
III. Calixt nemes megemlékezése	—

	Lap.
Capistrán János	28
Prot. írók ítélete	—
II. Pius Mátyásnak szentelt zászlót küld	29
Ugyanannak 40,000 db. aranyt rendel	—
II. Pál ugyanannak 50,000 aranyt küld	—
Megmeg 18,000 db. aranyt, kalapot és kardot	—
IV. Sixtus 200,000 db. aranyat küld	30
Bakács Tamás eszt. érsek Romában	31
X. Leo buzát, árpát, löport, ként, salétromot, 2000 db aranyt, gépeket, s utóbb 20,000 db aranyt küld	—
A pápa kész hazánkért életét is föláldozni	32
Vio T. a pápától nevezetes adományokat hoz	—
Verböczy I. Romában segélyt kér	—
VII. Kelemen római pápa halhatatlan érdemei	33
Ugyanaz a művelt nemzeteket segélyünkre szólítja	—
Ugyanaz Lajos királyunknak 50,000 db ar. küldött	—
Ugyanaz Morvaországban támogatásunkra hadat gyűjt	34
Nevezett pápa adományozásainak összegét a tudós és buvár Pray történész 400,000 forintra teszi	—
A mohácsi téren 4000 pápai katona veszett el	—
VII. Kelemen a nemzet ügyét pártolja	36
A pápa a hazaellenes törekvést átokkal sújtja	37
Ugyanaz 100000 db aranyat küld	—
III. Pál r. p. Ferdinánd segélyére fegyveres erőt küld	38
Ugyanaz 7000 fegyveres katonát küld a nemzet védelmére	—
V. Pius a török elleni harc folytatására 50000 ar. küld.	39
A pápai segédkezés következtébeni fényes diadalok	—
A m. Rendek hálairata VIII. Kelemenhez	40
A pápa megmeg hazánk segélyére küldi hadait	—
Papnövendékeink fölvételnek Romában	—
Keletkezik a Pazmaneum	41
VII. Sándor r. p. hogy a Török által elnyomott hazánkat föl- szabadítsa az olasz papi jövedelem tizedét ajánlja föl	41
Ugyanaz I. Lipótnak 3,000,000 db aranyat küld a mondott cél kivitelére	—
A sikeres harc folytatására megmeg 700,000 db ar. ad	—

	Lap.
XI. Inceze r. p. a Török elleni harcz folytat. 2,000,000 ar. küld.	42
A nagyszerű bécsi diadalt a r. pápa eszközölte	—
Buda visszafoglalása	43
Sz. István ünnepének eredete	—
XI. Kelemen erélyes föllépése	44
XIII. Benedek üdvös békebíró	—
XIII. Kelemen kegyeletes megemlékezése	45
Az ap. kir. czim megerősítettik	—
A M. Ter. korában emelt új püspökségeket VI. Pius r. pápa megerősíti	45
VI. Pius megjelen Bécsben	46
Császári fényes ajándok	—
1566—1700-ig a római pápák a Török elleni harcz folytatásá- ra 32,000,000 ar. forintot küldöttek	46
VII. Pius a Radeczky lovagezredet megtiszteli	—
Királynénk 1831. aranyrózsát kap	47
IX. Pius az éhező honfiaknak 10,000 frankot küld	—
